

Kinderen

In Surinaamse Kinderhuizen

Sociale achtergronden, huidige verzorgsituatie
en toekomstperspectief

Voorwoord

Dit onderzoek naar kinderen in Surinaamse kindhuizen is tot stand gekomen op initiatief van International Child Development Initiatives, te Leiden. Zij onderkennen de noodzaak tot het vergroten van de kennis over deze sector. Veel dank zijn wij dan ook verschuldigd aan ICDI en aan de Stichting Schiefbaan Hovius, te Den Haag die voor financiering voor dit onderzoek heeft zorggedragen.

Dit onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de medewerking van een groot aantal personen en instellingen. Met name willen wij bedanken:

- De 100 lieve kinderen van de 10 tehuizen: het was soms niet makkelijk de vragen te beantwoorden, maar ze hebben werkelijk hun best gedaan.
- De besturen en/of staf van de volgende tehuizen: Sanatan Dharm, Ramoth, Stichting voor het Kind, Saron, Swami Dayanand, Maria internaat, Surinaamse Islamitische Vereniging, Campagne, Tamara, Koela, Sukh Dhaam, Leliendaal, Open Poort, Gaytrie en Laat de kinderen tot mij komen.
- De VPSI, met name Dhr. Marco Schuurmans en Drs. Merlyn Overman die altijd klaar stonden met informatie
- Dhr. H. Verwey van het Ministerie van Sociale Zaken
- De Nederlandse pedagogen Drs. Karin Peters en Drs. Miranda Spekschate voor assistentie bij het opstellen van de vragenlijsten.
- Enkele tehuizen en instellingen die hun literatuur beschikbaar hebben gesteld t.w. Kinderhuis Emmaus, Stichting SOS-Kinderdorpen, het WOP van het Ministerie van Sociale Zaken, de Academie voor Hoger Kunst en Cultuuronderwijs en de Universiteit van Suriname.
- Kinderhuis Gaytrie voor het beschikbaar stellen van de foto voor het omslag.
- Het enquêteursteam team: Christien, Mariella, Merlyn, Natascha en Sahiensa.

In Guyana hebben de volgende instellingen en personen hun medewerking verleend:

- Kathleen Whalen van Cemco, Professor Danna, Dhr. Olufeni van Unicef, Mevr. Frazer van het Rode Kruis, Mrs. Conway van het Drop in Center en Usha Homenauth. Joshua House Children's Centre, St. Ann's Orphanage.

In Trinidad zeggen wij dank aan de volgende personen en instellingen:

- Ambassadeur Mr. H. Naarendorp en Drs. M. Mohamed Hoessein van de Surinaamse Ambassade, Mevr. D. Foderinghem van Unicef, Mevr. Gittens van *Ministry of Social Development*, Mevr. Rousseau en haar staf van het St. Mary's Childrens Home. En de zusters van St. Dominic's Home en St. Jude.

Het NIKOS team heeft met veel inzet en plezier dit onderzoek gedaan. De maatschappelijke relevantie is groot: dit is een heel belangrijke sector is in onze samenleving. Wij hopen dat dit onderzoek bijdraagt aan een beter inzicht in de problematiek en een betere toekomst voor deze zeer kwetsbare jongeren.

Marten Schalkwijk, Usha Schalkwijk-Doerga en Ivet Pieper
Februari 2000

Inhoudsopgave

1	Inleiding en context	6
2	Doel en doelgroep	7
3	Opzet van het onderzoek	8
4	Overzicht van kinderhuizen in Suriname, Guyana en Trinidad	10
4.1	Kinderhuizen	10
4.2	Internaten	11
4.3	Instellingen voor gehandicapten	11
4.4	Overige instellingen	11
4.5	Selectie van 10 kinderhuizen	12
4.6	Guyana en Trinidad	12
5	Wat vinden de kinderen	15
5.1	Basiskenmerken en opnameperiode	15
5.2	Relatie met de school	16
5.3	Vrienden en vriendinnen	19
5.4	Vergelijking tussen het eigen huis en het kinderhuis	20
5.5	Sociale achtergrond van de kinderen	22
5.6	Dromen en angsten	24
6	Wat vinden de ouders/verzorgers en staf	26
6.1	Basiskenmerken ouders/verzorgers	27
6.2	Gezinssituatie	27
6.3	Toekomstverwachting ouder/verzorger t.a.v. het kind	30
6.4	Wat weet de staf over het kind?	31
6.5	Toekomstverwachting staf t.a.v. kind	33

7	Professionaliteit van de tehuizen	36
7.1	Organisatiestructuur	36
7.2	Personeel, opleiding en training	36
7.3	Inzet externe deskundigen en vrijwilligers	38
7.4	Intake, begeleiding en terugplaatsing	38
7.5	Specialisatie en verandering	39
7.6	Samenwerking	41
8	Guyana en Trinidad: een vergelijkend perspectief	43
8.1	Guyana	43
8.2	Trinidad	48
9	Conclusies en aanbevelingen	50
9.1	Scholing	50
9.2	Armoede en verstoorde sociale verhoudingen	50
9.3	Te voeren discussies	52
	Literatuur	54
	Bijlage 1: Jeugdzorginstellingen in Suriname	
	Bijlage 2: Jeugdzorginstellingen in Guyana	
	Bijlage 3: Jeugdzorginstellingen in Trinidad	

Lijst van Tabellen

Tabel 1: Basisgegevens van de geselecteerde tehuizen	12
Tabel 2: Duur van verblijf in het tehuis	16
Tabel 3: Kinderen naar leeftijd en schoolprestaties	17
Tabel 4: Schoolprestaties naar periode in kinderkuis	18
Tabel 5: Informatie over vrienden en vriendinnen	19
Tabel 6: Leuke en niet leuke dingen in kinderkuis en thuis	20
Tabel 7: Reden waarom het kind naar eigen zeggen in tehuis woont	23
Tabel 8: Eerste bezoeker en frequentie bezoek	23
Tabel 9: Voor het kind verantwoordelijke personen	27
Tabel 10: Woonpatroon van het kind voor het in het kinderkuis kwam	28
Tabel 11: Gezinsituatie en redenen tot plaatsing kind in tehuis	29
Tabel 12: Positie kind volgens ouders/verzorgers na afronding opleiding	31
Tabel 13: Vergelijking kennis over basisdata tussen kind en staf	32
Tabel 14: Kennis van staf over de ouders van de kinderen	32
Tabel 15: Indrukken staf m.b.t. karakter en gedrag van het kind	32
Tabel 16: Wat er moet gebeuren voor het kind naar huis kan	34
Tabel 17: Toekomstverwachting	34
Tabel 18: Organisatiestructuur	36
Tabel 19: Standaard dagindeling	37
Tabel 20: Familieleden waar het kind om geeft en die geven om kind	47
Tabel 21: Idee dat kinderen in kinderkuisen over zichzelf hebben.	48

1 Inleiding en context

Institutionele zorg voor kinderen in Suriname gaat terug naar de achttiende eeuw toen de kerken -m.n. de Evangelische Broeder Gemeente en de Rooms Katholieke kerk- vrijwel de enigen waren die onderwijs aanboden. De geografische spreiding van de bevolking maakte dat kinderen vaak niet in de buurt van een van de weinige scholen woonden. Internaten boden de kinderen opvang tijdens schoolperiodes. De kerken legden zich ook toe op de zorg voor de armen en opvang van wezen, hetgeen leidde tot het ontstaan van weeshuizen en kinderhuizen waar achtergestelde kinderen de school konden bezoeken.

Het vroege patroon van institutionele kinderopvang veranderde niet toen er steeds meer scholen in de districten kwamen a.g.v. de groeiende taak die de overheid op het gebied van onderwijs op zich nam. Zowel de overheid als andere religieuze organisaties (andere Christelijke denominaties, alsook Hindoes en Moslims) namen het concept van deze zorg over, zodat er meer internaten, wees- en kinderhuizen bijkwamen. Ook liberale (seculiere) particuliere organisaties die zich steeds meer met onderwijs gingen bezighouden, volgden hetzelfde patroon. Suriname kent een zeer heterogene religieuze en etnische bevolking, en 'Verzuiling' hierbinnen veroorzaakte een gestadige toename van residentiele instituten die zich toededen op kinderopvang.

In de loop van de tijd ontstonden naast de internaten en kinderhuizen ook andere zorginstituten zoals crisiscentra en centra voor diverse categorieën gehandicapte kinderen. Deze instellingen vonden externe financiering via een breed scala van religieuze organisaties en donoren. In de afgelopen tien jaar is er echter een aantal zorginstituten -m.n. internaten- gesloten door de EBG en R.K. Het waren vooral financiële redenen die hiertoe aanleiding gaven en niet zozeer de introductie van nieuwe vormen van kinderopvang. Vanwege een afname van overheidssubsidies en van externe fondsen wordt inmiddels een toenemend aantal tehuizen bedreigd, terwijl ook de kwaliteit van de zorg achteruit lijkt te gaan.

Institutionele zorg voor kinderen lijkt het dominante type van kinderopvang in Suriname te zijn. De veranderende omgeving voor de tehuizen en de verminderde beschikbaarheid aan financiën maken dat een bezinning op deze vorm van kinderopvang op zijn plaats is. Tijdens een Caribische Workshop '*New Initiatives for Children: building new partnerships*' (gehouden in juni 1998 in Paramaribo, gesponsord door ICDI en UNESCO) bleek dat er van Surinaamse zijde weinig vernieuwende voorstellen komen m.b.t. de aanpak van de problematiek rond kinderen. De meeste voorstellen hebben betrekking op renovatie van de bestaande instellingen, terwijl de sponsors van de workshop zich afvroegen wat hiernaast nog meer gedaan kon worden rond de verbetering van de posities van de kinderen. Discussies hierover hebben er uiteindelijk toe geleid dat NIKOS – op verzoek van ICDI - in september 1998 een projectvoorstel indiende bij het ICDI om middels onderzoek meer inzicht in de materie te verwerven. De cruciale vraag is in welke mate de tehuizen voldoen aan het doel waarvoor ze opgericht zijn, of anders geformuleerd: horen de kinderen die thans in de tehuizen zitten daar wel thuis? Daarnaast lijkt Suriname een relatief duur systeem van institutionele kinderopvang in stand te houden. De vraag is welke rol het systeem van '*Residential Child Care*' in landen in de regio -m.n. Guyana en Trinidad- speelt en of er daar wellicht voor een andere aanpak is gekozen.

2 Doel en doelgroep

Een van de punten in de discussie met ICDI betrof de vraag of de dominante institutionele kinderopvang -met alle dagelijkse financiële perikelen voor de instellingen- geen belemmering zou kunnen vormen voor de ontwikkeling van nieuwe initiatieven. Ook was de vraag in welke mate er sprake is van duplicatie van instellingen dan wel specialisatie, en of er sprake is geweest van een verschuiving van de institutionele populatie en gezinsproblematiek. Een manier om hierop antwoord te geven is het verwerven van inzicht in het bestaande systeem en m.n. het soort kinderen dat wordt opgevangen in de instellingen. De verwachting was dat een dergelijk onderzoek (*assessment*) zowel van nut kon zijn bij het doordenken (*rethinking*) over het bestaande systeem, alsook aanknopingspunten zou kunnen opleveren voor nieuwe initiatieven.

Het onderzoek is primair gecentreerd rond het kind -en niet de tehuizen, besturen of ouders- waarbij de hoofdvraag is of de kinderen die in de tehuizen wonen daar wel thuis horen. Om hierop antwoord te krijgen dienen echter ook de volgende vragen beantwoord te worden:

1. Welke typen instellingen houden zich in Suriname bezig met de opvang van kinderen?
2. Wat voor kinderen verblijven momenteel in deze instellingen? Meer in het bijzonder: wat is hun familiegeschiedenis, hun sociale achtergrond, eventuele problemen?
3. Wat zijn de noden en percepties van deze kinderen?
4. Wat zijn de doelstellingen van deze instituten en wat zijn hun intakeprocedures?
5. In hoeverre komen de noden van de kinderen overeen met wat hen in de instellingen wordt geboden?
6. Is het personeel in de instellingen capabel om met de problemen van de kinderen om te gaan?
7. Hoe ziet de familie de situatie van het kind? Hierbij m.n. achterhalen wat de reden is geweest om het kind in de instelling te plaatsen? Wat zijn de verwachtingen t.a.v. de instelling? Op welke wijze werkt de familie aan een oplossing?
8. Vindt er samenwerking plaats tussen de instelling en de familie om tot een oplossing te komen?

Voor het ontwikkelen van een vergelijkend perspectief is gekozen voor Guyana en Trinidad, omdat dit landen in de regio zijn met een bevolking die qua cultuur, geschiedenis en etnische samenstelling het meest op Suriname lijken. De bedoeling was om in deze landen van gedachten te wisselen over de uitkomsten van het Surinaamse onderzoek met een aantal deskundigen en instellingen en om inzicht te verwerven in de kinderopvang aldaar.

De doelgroep van het onderzoek bestaat uit kinderen in de leeftijd van 5 t/m 15 jaar, die opgevangen zijn in speciaal hiertoe opgezette instellingen in Suriname. Kinderen in deze leeftijdsgroep zijn economisch nog afhankelijk, maar wel in staat om voor zichzelf te spreken.

3 Opzet van het onderzoek

Om antwoord op de hierboven genoemde onderzoeksvragen te kunnen geven is voor de volgende aanpak gekozen:¹

a. Verzamelen en doornemen van relevante literatuur in Suriname, Guyana en Trinidad. In al deze landen zijn voor het onderzoek relevante rapporten gevonden, waaruit is geput (zie literatuurlijst).

b. Selectie van instellingen in Suriname. Dit is gedaan op basis van een lijst van 57 operationele instellingen, die zich met jeugdzorg bezighouden (zie bijlage 1). Hieruit zijn uiteindelijk 10 instellingen geselecteerd, waarvan 6 in Paramaribo, 2 in het district Nickerie en 2 in het district Commewijne.²

c. Interviews met bestuur. Na de selectie van de tehuizen en verzekering van de medewerking aan het onderzoek, is een interview afgenomen van bestuursleden van 7 instellingen (3 hadden geen bestuur). De meeste interviews zijn afgenomen in juni 1999.

d. Interviews met stafleden. Omdat het bestuur meestal op enige afstand van de dagelijkse praktijk van het tehuis zit, zijn in alle 10 instellingen interviews afgenomen van de verantwoordelijke directie of staf. Deze interviews zijn ook in juni 1999 afgenomen.

e. Selectie van kinderen in de tehuizen en interviews. In elk tehuis zijn op basis van een lijst met namen en leeftijden -die door de directie ter beschikking werd gesteld- een tiental kinderen willekeurig geselecteerd (*random sample*). Teneinde onderlinge beïnvloeding van de kinderen te voorkomen, zijn de interviews op elke locatie binnen enkele uren afgenomen door een groep van gekwalificeerde enquêteurs. De vragenlijst is samengesteld na gesprekken met een zevental deskundigen en uiteindelijk vastgesteld na een aantal proefinterviews. Uiteindelijk zijn 100 kinderen in de periode juli en augustus 1999 geïnterviewd.³

f. Interviews van ouders/verzorgers. Naast met de kinderen zelf is getracht om met de meest relevante ouder of verzorger te spreken. Tien ouders zijn vooraf uitgesloten van de interviews, omdat het ouders van seksueel misbruikte kinderen betreft, die vaak een verstoorde relatie met hun kind hebben, waaraan door de instelling gewerkt wordt. De onderzoekers wilden deze therapie op geen enkele wijze beïnvloeden. Van 90 kinderen werd een 'adres' achterhaald, waarvan 9 adressen in het buitenland (Nederland en Frans Guyana) of het binnenland vielen en vanwege de hoge kosten dus niet bezocht konden worden.

¹ Een uitgebreidere rapportage hierover is gedaan in het 'Tussentijds Verslag' (sept. 1999) aan het ICDI.

² Uit de lijst zijn de zorginstellingen voor gehandicapten weggelaten (aparte doelgroep), alsook de internaten (meestal bestemd voor kinderen van de middelbare school d.w.z. oudere kinderen, die grotendeels qua leeftijd buiten de doelgroep vallen) en de zgn. overige instellingen (bijlage 1 tabel 4, meestal voor gezinsopvang en ouderen). De lijst werd dus gereduceerd tot 34 instellingen waaruit een selectie is gemaakt. Twee van de geselecteerde tehuizen zijn vervangen door anderen, een wilde niet dat de kinderen geïnterviewd werden, en een omdat de kinderen niet geïnterviewd konden worden daar ze vanwege stakingen op school eerder naar huis gestuurd waren.

³ In een tehuis van seksueel misbruikte kinderen, zijn de interviews -vanwege de veronderstelde traumatische situatie van de kinderen- afgenomen door de staf van het tehuis zelf.

Hiernaast bleken nog eens 9 adressen onvindbaar te zijn, terwijl anderen meerdere malen niet thuis waren en een enkeling geen medewerking wilde of kon verlenen. Uiteindelijk kon van 59 ouders of verzorgers een interview worden afgenomen. Dit is gebeurd in de periode augustus en september 1999.

g. Informatie over het kind van de staf. Per kind is een enquête afgenomen van de staf, waarin de relevante informatie over dat kind werd opgevraagd, alsook de mening van de staf over het kind. Formulieren van de 100 kinderen zijn op deze wijze ingevuld.

h. Bezoek aan Guyana en Trinidad⁴. Het veldbezoek aan Guyana en Trinidad werd gedaan in de periode van 16 t/m 27 Oktober 1999. De medewerking in beide landen was goed te noemen.

i. Workshop. Een workshop met de instellingen in Suriname zal in maart 2000 worden gehouden, waarna de resultaten ervan als apart document beschikbaar zullen komen.

j. Veldwerk. Het veldwerk -waaronder m.n. de interviews gerekend moeten worden- heeft meer tijd in beslag genomen dan verwacht. Dit is vooral gekomen vanwege het feit dat vooral het opsporen van ouders en verzorgers zeer moeizaam ging. Sommige tehuizen hadden een vrij onnauwkeurige administratie van de ouders/verzorgers.

k. Onderzoeksteam. Het onderzoek is vooral een stuk teamwerk geweest van Usha Schalkwijk-Doerga, Lcs. en Drs. Ivet Pieper. Usha was verantwoordelijk voor de algehele projectcoördinatie, en is daarnaast vooral actief geweest bij het opstellen van de vragenlijsten, de interviews en het overige veldwerk. Ivet heeft vooral gewerkt aan het opstellen van de vragenlijsten, een deel van het veldwerk, de dataverwerking, analyse en rapportage. De bijdrage van Marten Schalkwijk, Ph.D. lag vooral bij de projectvoorbereiding, wetenschappelijke supervisie van vragenlijsten, dataverwerking, analyse en eindrapportage. Het team werd bijgestaan door een aantal goed getrainde enquêteurs (Drs. Natasha Agard, Mevr. Christien Luitjes, Mej. Mariella Madiksan, Drs. Merlyn Overman en Mevr. Sahienschadebie Pherai-Ramdas).

l. Rapportages. In september 1999 werd een tussentijds verslag ingediend. Het eindrapport zal gedistribueerd worden naar alle tehuizen in Suriname en beschikbaar gesteld worden aan een groter publiek.

Aanvullende gegevens, zoals gebruikte vragenlijsten, Spss-files en deelrapportages blijven beschikbaar via NIKOS en VPSI in Suriname en ICDI in Nederland. Een Engelstalige versie van dit rapport is tevens beschikbaar.

⁴ Trinidad is samen met Tobago een land. Aangezien er in Tobago geen kinderkuis is gevonden en Trinidad het zwaartepunt vormt, wordt in deze tekst Trinidad aangehouden.

4 Overzicht van kinderverhuizen in Suriname, Guyana en Trinidad

Het aantal instituten dat zich in Suriname toelegt op de opvang en verzorging van kinderen is niet makkelijk definitief vast te stellen. Vanwege de subsidies van de overheid was het wellicht voorheen interessant voor een instelling om zich aan te melden bij het Ministerie van Sociale Zaken, maar dat is het allang niet meer.⁵ De subsidies stellen weinig voor en er is geen registratieplicht. De Vereniging van Particuliere Sociale Instellingen (VPSI) vervult inmiddels wel een centrale rol bij het bijeenbrengen van gegevens over zorginstellingen, maar ook hier is volledigheid niet gegarandeerd. Het lidmaatschap van de VPSI is vrijwillig, maar daarnaast probeert men ook bij te houden welke niet-leden er in de sector operationeel zijn. Via de VPSI, een eerder inventarisatieonderzoek van het Instituut voor Maatschappij Wetenschappelijk Onderzoek (IMWO) in opdracht van de VPSI in 1996, andere literatuur en sleutelfiguren werden uiteindelijk 57 operationele instellingen voor institutionele jeugdzorg geïdentificeerd (zie bijlage 1 voor een overzicht van deze instellingen).

De 57 instellingen in Suriname zijn onder te verdelen in 34 kinderverhuizen, 10 internaten, 8 tehuizen voor lichamelijk en/of geestelijk gehandicapten, en 5 instellingen die onder de noemer overigen geplaatst kunnen worden.

4.1 Kinderhuizen

Van de 34 kinderverhuizen hebben er 27 vrijwel dezelfde doelstelling nl. het opvangen van verwaarloosde kinderen. Zeven instellingen hebben een zeer specifieke doelgroep en/of werkwijze zoals zwerfkinderen, moeilijk opvoedbare kinderen, seksueel misbruikte kinderen, ondervoede kinderen, crisisopvang, of opvang via pleeggezinnen. Sommige tehuizen zijn begonnen als weeshuizen, maar in de praktijk blijken ook de weeshuizen wel andere kinderen op te vangen. In de meeste tehuizen bestaat de doelgroep vooral uit schoolgaande kinderen, maar een tehuis richt zich op zeer kleine kinderen, terwijl er bij een ander juist geen leeftijdsgrens is gesteld. Onder de instellingen zijn er ook vijf tehuizen die opvangmogelijkheid aan kinderen met een handicap bieden, ofschoon het geen gespecialiseerde tehuizen voor gehandicapten betreft.

Zo een 60% van de tehuizen is gevestigd in Paramaribo, en 40% in de districten. Samen kunnen de kinderverhuizen iets meer dan 1500 kinderen opvangen. Qua capaciteit variëren de tehuizen van 10 tot 120 kinderen. Op het tehuis voor moeilijk opvoedbare jongens dat door de overheid wordt gerund na, worden alle kinderverhuizen beheerd door religieuze organisaties of particulieren. Bijna de helft van de instellingen worden door Christelijke organisaties in stand gehouden, 11% door een Moslimgemeente en 9% door een Hindoegemeente. De overigen staan o.l.v. een particuliere stichting uit de niet religieuze hoek. Een aantal tehuizen

⁵ Slechts 17% van de 47 in het IMWO onderzoek geïdentificeerde instellingen ontving in 1996 nog subsidie, terwijl het niveau van subsidie beperkt was.

is indertijd speciaal opgezet voor een bepaalde etnische doelgroep, maar in de praktijk blijkt dat bij een groot aantal tehuizen er inmiddels ook kinderen van andere etnische groepen worden opgenomen. De 10 instellingen die nader onderzocht zijn in dit onderzoek, zijn uit de groep van kinderhuizen geselecteerd.

4.2 Internaten

De meeste van de 10 internaten bieden plaats aan kinderen en jongeren die vervolgonderwijs willen volgen, maar geen verblijfsmogelijkheden hebben. Het gaat vooral om onderwijs na de lagere school, zodat de leeftijdsgroep veelal boven de 12 jaar uitkomt. In een aantal gevallen gaat het om vervolgonderwijs op senioreniveau (leeftijd meestal boven 16 jaar), terwijl er ook een internaat voor werkende meisjes is. De internaten zijn vooral bedoeld voor kinderen uit het district of binnenland. Op een na zijn ze allemaal gevestigd in Paramaribo. Twee internaten in het binnenland zijn voorlopig gesloten en dus niet meegeteld bij dit onderzoek. De internaten zijn over het algemeen groter dan de kinderhuizen en kunnen samen bijna 750 jongeren opvangen. Het kleinste internaat heeft een capaciteit van 40 en het grootste van 140. Vanwege het feit dat de leeftijd van de meeste internaatskinderen boven de 15 jaar ligt, is deze groep instellingen verder niet meegenomen in het onderzoek.

4.3 Instellingen voor gehandicapten

Zoals aangegeven bij de kinderhuizen is er een vijftal algemene tehuizen die ook gehandicapte kinderen willen en kunnen opnemen. Daarnaast zijn er echter tenminste 8 gespecialiseerde tehuizen die zich richten op de groep gehandicapten. Samen kunnen deze tehuizen bijkans 300 kinderen opvangen, waarvan een deel intermureel en een deel via dagopvang. Drie tehuizen richten zich vooral op lichamelijk gehandicapten, terwijl de overigen ook verstandelijk gehandicapten opnemen. Een aantal stichtingen verzorgt opleidingen voor de doelgroep. Qua leeftijdsgroep vallen de meeste gehandicaptentehuizen wel binnen de doelgroep van het onderzoek, maar er zijn daarnaast zeer specifieke kenmerken, waarvoor speciale onderzoeks aandacht nodig is. Hierdoor is generalisatie naar een grotere groep niet zo goed mogelijk bijv. de terugplaatsing van de meeste gehandicapten in het gezin is problematischer, er zijn bijzondere onderwijsvoorzieningen nodig, e.d.. Besloten werd daarom om de instellingen voor gehandicapten verder niet te betrekken bij het onderzoek.

4.4 Overige instellingen

Naast de drie hierboven genoemde typen van instellingen bleven er een vijftal organisaties over die moeilijker in te delen zijn en die wel aan institutionele zorg doen. Het betreft hier (deel)gezinsopvang en opvang van personen die qua leeftijd zeer variëren. Ook deze groep is verder buiten het onderzoek gelaten.

4.5 Selectie van 10 kindehuizen

De tehuizen die voor het onderzoek geselecteerd zijn, zijn getrokken middels een stratificatie proces, waarbij rekening is gehouden met de doelstelling en religieuze achtergrond van de instelling, de leeftijdscategorie van de kinderen, en de locatie. Gezien de geografische spreiding werd de conditie gesteld dat er 6 tehuizen in Paramaribo geselecteerd zouden worden en 4 daarbuiten. De tehuizen buiten Paramaribo zijn verder geclusterd naar district, zodat er efficiënter gewerkt kon worden. Uit de eerste steekproef wenste een instelling alleen mee te werken indien de kinderen niet geïnterviewd zouden worden. Van een tweede bleken de kinderen op het moment dat de interviews zouden plaatsvinden onverwacht naar huis te zijn gestuurd i.v.m. een vervroegde schoolvakantie. Ter vervanging van deze tehuizen zijn twee andere instellingen geselecteerd. In tabel 1 is een overzicht gegeven van de bij het onderzoek betrokken kindehuizen.

Tabel 1: Basisgegevens van de geselecteerde tehuizen

Naam tehuis	Jaar van oprichting	District	Achtergrond	Capaciteit	Opvang
Saron	1913	Paramaribo	EBG	120	34
Sukh Dhaam	1916	Commewijne	EBG	70	41
Leliendaal	1918	Commewijne	EBG	90	71
Campagne	1930	Paramaribo	Particulier	50	49
Swami Dayanand	1933	Paramaribo	Arya Dewaker	60	55
St. Lalarookh 'Gaytrie'	1973	Nickerie	Sanathan Dharm	50	22
St. Open Poort 'Olga Clarck'	1973	Nickerie	Volle Evangelie	50	46
St. Voor het Kind	1975	Paramaribo	Particulier	60	40
Koela	1981	Paramaribo	Overheid	80	24
Surinaamse Islamitische Ver.	1985	Paramaribo	Moslim	60	38
Totaal				690	420

De helft van de geselecteerde kindehuizen heeft een zeer respectabele leeftijd, terwijl de andere helft rond en na de onafhankelijkheid is opgericht (tabel 1). Indien we de opvang ten tijde van het onderzoek vergelijken met de capaciteit van de tehuizen dan blijkt dat slechts 60% van de capaciteit is benut. Volgens de tehuizen ligt dit niet zozeer aan de behoefte, maar aan het gebrek aan financiën en personeel.

Dat het financieel zwaar is voor de meeste tehuizen blijkt wel uit het feit dat 65% van de ouders of verzorgers helemaal niets bijdraagt aan de verzorging van het kind. Slechts een derde van de ouders draagt dus in materieel opzicht wel iets bij aan de opvoeding van het kind. Van die groep geeft een heel klein deel (6%) zeer onregelmatig wat goederen of wat geld. Nog eens 6% betaalt maximaal Sf 10.000 per maand, en 34% geeft Sf 10.000 tot Sf 15.000. Zo een 26% betaalt Sf 15.000 tot 20.000 en de overige 29% draagt Sf 20.000 tot Sf 25.000 bij in de kosten.⁶

4.6 Guyana en Trinidad

⁶ Tijdens de periode van interviews was de koers gemiddeld 630 Sf voor de Nederlandse gulden. 10.000Sf was toen Nf 16,- en 25.000Sf is Nf 40,-. Een maandloon van een winkelbediende ligt rond de 90.000Sf (Nf 143,-).

Opmerkelijk is dat er in Guyana met een bevolking van bijna 800.000 mensen slechts 16 kindertehuizen zijn, met een opvangcapaciteit van nog geen 400 kinderen. De gemiddelde capaciteit per instelling in Guyana is kleiner dan in Suriname.⁷ In Trinidad met een bevolking van 1.300.000 zijn er rond de 20 kindertehuizen, met een opvangcapaciteit van iets meer dan 1000 kinderen.⁸ In Trinidad is er een viertal zeer grote tehuizen (de grootste huisvest 275 kinderen), terwijl de overigen veel minder capaciteit hebben. Volgens het hoofd van de *National Family Services Division* van het *Ministry of Social Development* zouden er wel eens 40 *residential childcare institutions* kunnen zijn, maar de meesten daarvan zouden echter vrij klein zijn. Het betreft dan zowel kindertehuizen, internaten, tehuizen voor gehandicapten e.a. Zelfs indien het allemaal kindertehuizen zou betreffen zou de opvangcapaciteit niet boven de 2000 uitkomen.

De indicaties uit de verzamelde gegevens zijn dat er in Suriname met ca. 400.000 inwoners relatief meer kindertehuizen zijn dan in Guyana en Trinidad samen, en dit geldt ook voor de opvangcapaciteit. Wellicht is de capaciteit van Suriname zelfs even groot als de gecombineerde capaciteit van Guyana en Trinidad. Hetzelfde beeld zien we bij de internaten en bij de instellingen voor gehandicapten. De grote vraag is natuurlijk waaraan dit ligt. Indien we puur zouden kijken naar het ontwikkelingsniveau van de afgelopen 20 jaar dan blijkt dat Trinidad relatief het rijkste van de drie landen is, gevolgd door Suriname en Guyana. Een redenering dat rijkere landen meer geld hebben om kindertehuizen te bouwen en de armen te verzorgen, lijkt hier niet op te gaan. Het omgekeerde dat landen met een lager inkomen per capita een groter armoedeprobleem hebben d.w.z. meer arme kinderen die opvang nodig hebben, levert ook geen afdoende verklaring op. Zowel in Guyana als in Trinidad gaven sleutelfiguren aan dat het cultureel niet zo geaccepteerd is dat kinderen door familie worden geplaatst in een kindertehuis, terwijl dit in Suriname blijkbaar wel zo is. Men zou juist verwachten dat de voormalig Britse koloniën positiever ten opzichte van uithuisplaatsing zouden staan, gezien het wijdverbreide systeem van kostschoolonderwijs in Groot-Britannië (en bijvoorbeeld ook in de voormalige Britse koloniën Kenia en Oeganda).

Een mogelijke verklaring kan langs de volgende lijnen gezocht worden:

- Trinidad is weliswaar rijker en heeft een grotere bevolking, maar heeft vanwege de geografische spreiding minder behoefte aan tehuizen, omdat het makkelijker is voor de overheid e.a. om scholen dicht bij de bevolkingscentra te brengen.
- Suriname heeft de grootste geografische spreiding van haar bevolking in slecht toegankelijke gebieden en juist de achtergestelde bevolkingsgroepen zoals de Bosnegers en Indianen wonen daar. In Guyana bijv. zijn geen Bosnegerstammen te vinden.
- Zending en missie hebben in Suriname een grotere invloed gehad op de bevolking en haar educatiemogelijkheden o.m. via kindertehuizen en internaten dan in de andere landen.
- In Guyana heeft het staats-socialisme lange tijd voorkomen dat religieuze organisaties een belangrijker rol zijn gaan spelen in het onderwijs en de zorgsector, terwijl de overheid zelf onvoldoende in staat was in deze zorg te voorzien. Hierdoor zijn er veel minder instellingen dan men -gezien het niveau van armoede- zou verwachten.

⁷ Bron: NGO Directory 1992, NGO Directory 1998, G.K. Danns 1992.

⁸ Bron: Directory of Social Services Agencies 1993, 1999 list provided by National Family Services Division.

- Suriname heeft de afgelopen 20 jaar relatief meer ontwikkelingsgeld ontvangen dan Guyana en Trinidad, waardoor het zich meer sociale zorginstututen kon veroorloven.
- Suriname heeft zich gespiegeld aan het voorbeeld van de typische Nederlandse welvaartsstaat en meer aandacht aan de zorg van armen besteed.
- De verarming van de bevolking heeft in Suriname de afgelopen twee decennia in snel tempo plaatsgevonden, waardoor de samenleving zich bewuster werd van dat proces en sneller heeft gereageerd middels o.m. oprichting van nieuwe kindehuizen.⁹

Het is hier echter niet de plaats om de verschillen in sociale aanpak en maatschappelijke processen in Guyana, Trinidad en Suriname te verklaren, omdat hiervoor veel meer sociaal-historisch en sociaal-economisch onderzoek nodig is. Interessant is toch wel te vermelden dat opvallend was dat bij een aantal informanten in Guyana er een merkbare weerstand was tegen de oprichting van kindehuizen door religieuze organisaties, terwijl dit in Suriname geen discussiepunt is. Het indiceert wellicht het verschil in politieke omgeving waarbinnen men is opgegroeid m.n. socialisme (Guyana) versus een vrij open plurale samenleving (Suriname) en welke doorwerkt naar opvattingen over de maatschappelijke rol van religieuze groeperingen.

⁹ 69,5% van de stadsbevolking bevindt zich in 1998 onder de armoedegrens (Mencke, 1998, p.126). Van deze mensen zegt 94,2% ook dat hun inkomen onvoldoende is.

5 Wat vinden de kinderen

In elk van de 10 geselecteerde kinderhuizen zijn 10 kinderen geïnterviewd. De directies van de tehuizen werd een lijst gevraagd van alle kinderen met hun leeftijd. Op basis hiervan werd uit de kinderen tussen de 5 en 15 jaar een steekproef getrokken.¹⁰ Van de geselecteerde kinderen werd een interview afgenomen door gekwalificeerde vrouwelijke enquêteurs. De vragenlijst had naast de algemene vragen, specifieke vragen over de school, over vriendjes en vriendinnetjes, over het tehuis, en over de familie en achtergronden van het kind.

5.1 Basiskenmerken en opnameperiode

De distributie van de geselecteerde kinderen naar geslacht leverde een zeer evenwichtig beeld op (51% jongens en 49% meisjes), ofschoon de verdeling per tehuis wel scheef kan zijn bijv. een tehuis kan zich specifiek op jongens richten en een ander op meisjes.

De jongens in de tehuizen lijken over het algemeen iets ouder te zijn dan de meisjes. De grootste groep kinderen (38%) in de steekproef bleek tussen de 12 en 14 jaar oud te zijn.

Het is moeilijk een harde uitspraak te doen over de etnische achtergrond van de kinderen in tehuizen, omdat de steekproef een vertekend beeld kan geven, wanneer een tehuis toevallig religieus-cultureel zodanig gepositioneerd is dat een bepaalde etnische groep oververtegenwoordigd is. Toch blijkt in de steekproef dat Creoolse en Hindostaanse kinderen de grootste populatie van de tehuizen vormen (samen 66%). Vergeleken met de distributie in de samenleving van deze groepen is er geen sprake van een relatieve onder- of oververtegenwoordiging. Daarentegen lijken kinderen van gemengde afkomst, en in mindere mate Marronkinderen en Javanen ondervertegenwoordigd.¹¹

De kinderen in de tehuizen komen voor een groot deel uit vrij grote gezinnen. Slechts 7% was enig kind, 29% heeft 1 of 2 broers/zussen, 41% heeft 3 tot 5 broers/zussen, en 21% had zelfs 6 of meer broers/zussen. Dit kunnen ook halfbroers en -zussen zijn. Opmerkelijk is dat 58% van de kinderen met een of meerdere broers/zussen in hetzelfde tehuis verbleef, zodat er voor hen toch een (beperkte) familieband binnen het tehuis kon groeien.

¹⁰ Indien er twee kinderen uit hetzelfde gezin in de steekproef zaten, werd een weggenomen en een ander kind getrokken. Ook werden er enkele reserves getrokken. Indien een kind tijdens op het tijdstip van het interview afwezig was, werd echter nagegaan of er nog een kind uit hetzelfde gezin in het tehuis aanwezig was en werd dat kind geïnterviewd. Indien er geen ander kind uit hetzelfde gezin aanwezig was werd een kind uit de reservelijst gekozen.

¹¹ Men zou gezien de armoedesituatie meer Marronkinderen in de tehuizen verwachten Het beeld kan iets vertekend zijn op dit punt, omdat er relatief weinig Marrons in de districten Commewijne en Nickerie wonen, waar vier van de onderzochte tehuizen liggen.

Opvallend was dat 26% van de kinderen weet niet waar hij/zij geboren is. De grootste groep (38%) was in Paramaribo geboren, 14% in Nickerie, 13% in het binnenland en 9% in de overige districten.

Tabel 2: Duur van verblijf in het tehuis

	2 jaar of korter	3 tot 4 jaar	5 jaar of langer
5 t/m 9 jaar	81%	9%	9%
10 t/m 15 jaar	46%	25%	29%
alle kinderen ¹²	57%	20%	22%

De duur van het verblijf in het tehuis varieerde zowel naar leeftijd van de kinderen (zie tabel 2) als naar tehuis. Zoals blijkt verbleef 42% van alle kinderen en 54% van de oudere kinderen drie jaar of langer in het tehuis. Bijna een kwart van alle kinderen was al vijf jaar of langer in het tehuis, hetgeen aangeeft dat een groep weinig doorstroomt en kennelijk blijft steken in het tehuis. In drie tehuizen woonde 50% of meer van de oudere kinderen al vijf jaar of langer in de instelling. Aan de andere kant waren er ook drie tehuizen waar de doorstroming vrij snel leek te gaan, omdat meer dan 70% van de kinderen woonde er 2 jaar of korter.

5.2 Relatie met de school

In Suriname bestaat de leerplicht, hetgeen betekent dat ook de kinderen van de tehuizen naar school moeten gaan. Zeven kinderen, waarvan vier uit een tehuis, gaan niet naar school.

De staf van het tehuis is gevraagd hoe de kinderen het doen op school. Volgens hen doet bijna 27% van de kinderen het slecht tot zeer slecht op school en 23% matig. Van 20% van de kinderen wordt gezegd dat het redelijk gaat, terwijl 30% het goed doet op school.

Indien je dezelfde vraag aan de kinderen stelt dan gaat het volgens 83% van hen wel goed op school; terwijl 12% aangeeft dat ‘het wel gaat’ en slechts 5% zegt dat het niet zo goed gaat. Daarnaast gaf 80% aan dat ze altijd hun huiswerk maakten. De staf lijkt wat dichter bij de realiteit te staan, want indien we de leeftijd van het kind koppelen aan de klas waarin het zit (tabel 3), dan blijkt 48% van de kinderen achter te zijn op wat normaliter verwacht mag worden. Zelfs indien we het kind qua leeftijd twee jaar speling geven blijkt nog 24% achter te zijn.¹³

¹² 13% van de kinderen weten niet hoelang ze al in het kindertehuis verblijven en/of hoe oud ze zijn. Deze groep is buiten beschouwing gelaten.

¹³ Onder normaliter wordt verstaan dat een kind van 6 jaar geacht mag worden in de 1e klas te zitten. We hebben hier een iets ruimere interpretatie van ‘normaliter’ genomen nl. door er een jaar speling aan toe te voegen d.w.z. dat een kind van 6 of 7 jaar geacht wordt in de 1e klas te zitten. Met twee jaar speling wordt de grens dan nog iets verder verlegd zodat ook een 8 jarige nog in de 1e klas kan zitten.

Tabel 3: Kinderen naar leeftijd en schoolprestaties

School Leeftijd	kleuter klas	1e klas	2e klas	3e klas	4e klas	5e klas	6e klas	1e LBGO/ MULO	2e LBGO/ MULO	Totaal
5 jaar	3									3
6 jaar	2	1								3
7 jaar	1	5	1	1						8
8 jaar		3	7							10
9 jaar		2	3	4		1				10
10 jaar			2	2						4
11 jaar				2	5	2				9
12 jaar			1	4	5	3	1			14
13 jaar			2			2	5	1		10
14 jaar		2		1	2		3	2	1	11
15 jaar		2				1		2	1	6
Totaal	6	15	16	14	12	9	9	5	2	88

N.B. de vetgedrukte aantallen in de tabel zijn kinderen die achter zijn met de school qua leeftijd met 2 jaar speling

Het is niet meteen te achterhalen waarom de kinderen uit de tehuizen het niet al te goed doen op school, maar een indicatie wordt gegeven door het feit dat liefst 78% van de kinderen aangeeft eerder op een andere school te hebben gezeten. De veelal zwakke gezinsomstandigheden thuis en de verhuizing naar het tehuis -en mogelijk al eerder binnen het gezin- zullen hoogstwaarschijnlijk effect hebben gehad op de schoolprestaties. Aan de andere kant is de verwachting dat het kind in het tehuis een stabielere omgeving krijgt en meer begeleiding met bijv. huiswerk, zodat de schoolprestaties zich zouden behoren te verbeteren. In de praktijk lijkt dit niet zo te zijn, want kinderen die langer in een tehuis verblijven doen het minder goed op school dan kinderen die pas in een tehuis zijn opgenomen. Dit verschil verdwijnt echter wanneer we de schoolprestaties naar leeftijd iets verruimen d.w.z. dat we ook iets oudere kinderen toelaten in lagere klassen (2 jaar speling geven). Wanneer we de schoolprestaties naar tehuis bekijken, dan blijkt dat in drie tehuizen de kinderen verder achter lagen met hun schoolprestaties dan in de zeven andere tehuizen. In deze drie tehuizen was 60% tot 70% van de kinderen qua schoolprestaties achter op wat normaliter verwacht mag worden. Nu dient bij de bovengenoemde opmerkingen t.a.v. 'normale' verhouding tussen leeftijd en klas gezegd te worden dat er geen direct vergelijkingsmateriaal is met wat in Suriname 'normaal' is.

Indien kinderen in Suriname gemiddeld iets ouder zijn wanneer ze naar school gaan, dan zou het kunnen dat het beeld van de tehuizen niet eens zo ver achterloopt bij het algemene beeld.

Tabel 4: Schoolprestaties naar periode in kindertehuis

	normale leeftijd naar klas	leeftijd met 2 jaar spelling naar klas	Totaal
0 t/m 2 jaar in het tehuis	57% zit goed 43% is achter	76% zit goed 24% is achter	N = 48
3 jaar of langer in het tehuis	40% zit goed 60% is achter	74% zit goed 26% is achter	N = 34
Alle kinderen in de tehuizen	52% zit goed 48% is achter	76% zit goed 24% is achter	N = 88

De vraag blijft wat de overgrote meerderheid van de kinderen bedoelt wanneer ze zeggen dat het goed gaat op school. Probeerden ze een positief antwoord te geven om de zwakkere prestaties te camoufleren of gaven ze een andere betekenis aan goed? Toen de kinderen nl. gevraagd werd of ze het op de andere school waar ze eerder zaten leuker of minder leuk vonden dan de huidige school, kwamen ze met antwoorden die aangeven op welke wijze ze de school beoordelen. Slechts 6% geeft aan dat ze op de huidige school betere prestaties leveren. Daarentegen geeft 29% aan dat ze vrienden of vriendinnen op deze school hebben, terwijl 13% dat juist mist. In 40% van de gevallen wordt de school beoordeeld naar de kwaliteit van het contact met andere kinderen. In 20% van de gevallen wordt de school beoordeeld aan de hand van de leerkracht (14% vindt de leerkracht op de huidige school leuker, terwijl 6% die van de vorige school leuker vindt). Een klein deel van de kinderen (6%) heeft wel klachten dat ze op de huidige school geslagen worden, hetgeen de school minder leuk maakt. Verder geeft 20% een andere reden aan bij de beoordeling (10% positief en 10% negatief), terwijl voor 7% de keuze van de school er niet toe doet.

Wat vind je van je juf/meester?

``Goed, omdat ze je kan schreeuwen, maar ze kan je duizend keren iets uitleggen als je haar vraagt.``

``Ze slaat ons niet, ze laat ons goed lezen, als we geen schrift hebben om te werken krijgen we een blaadje.``

``Hij is een beetje streng, hij slaat ons met een stok op onze bil.``

``Als we problemen hebben kunnen we uitpraten. Ze praat ook veel over dingen die in het land gebeuren en dat is leuk.``

Er is een aparte vraag gesteld over de relatie met de leerkracht nl. of men die wel of niet aardig vindt en waarom. Gelukkig vindt 80% van de kinderen de juf of meester wel aardig, maar 11% vindt dat niet en de overigen vinden dat het 'wel gaat'. De belangrijkste reden (49% van de antwoorden) waarom men de leerkracht wel of niet aardig vindt is een negatieve nl. afhankelijk van of betrokkene schreeuwt of slaat (32% vindt de juf/meester aardig omdat die niet schreeuwt of slaat, 5% omdat die alleen slaat wanneer de kinderen stout zijn en 11% vindt de juf/meester niet aardig omdat die wel schreeuwt of slaat). De meeste kinderen (87%) van de tehuizen vinden niet dat ze op school meer straf krijgen dan andere kinderen, 5% vindt dat ze stelselmatig meer straf krijgt dan kinderen die niet in een tehuis wonen.

De perceptie van de kinderen van de leerkracht zegt wellicht iets over de aard van het schoolsysteem in Suriname, hetgeen niet zo positief is. Gelukkig waren er ook kinderen (21%) die de leerkracht beoordeelden op basis van hun geduld en uitleg van de stof. Ook blijkt dat de helft van de kinderen in geval van problemen op school naar de eigen juf/meester gaat, terwijl 21% naar het schoolhoofd stapt. Daarnaast gaat 16% liever naar iemand anders om het probleem te bespreken, 10% probeert het probleem zelf op te lossen of blijft ermee zitten, en 9% gaf geen antwoord op deze vraag.

5.3 Vrienden en vriendinnen

Vind je het leuk met de kinderen in het kinderkuis?

''We kunnen gezellig met elkaar tori praten en kijken samen naar de t.v..''

''Niet altijd, ze maken me soms boos, ze maken soms ruzie met me.''

''We kunnen 's avonds samen spelen, maar overdag is het niet leuk omdat ik niet kan spelen en soms denk ik aan mijn ouders.''

''Ik vind het leuk om met de kinderen te spelen.''

Naast de school spelen vrienden en vriendinnen een grote rol in het leven van het kind. Daarom is er een aantal vragen over deze relaties gesteld (tabel 5). 90% vindt het wel leuk met de kinderen in het tehuis en slechts 2% vindt het niet leuk, terwijl 6% het soms leuk vindt. De meeste kinderen geven aan dat ze het leuk vinden omdat ze samen kunnen spelen (47%), ze voor elkaar opkomen (16%) of samen dingen kunnen doen (14%). De belangrijkste reden dat een aantal kinderen het minder leuk vinden (13%) ligt in ruzies en pesten. Op de vraag of het kind weleens wordt lastig gevallen, blijkt dat 18% aangeeft dat ze vaak op school lastig wordt gevallen, terwijl 10% dat vindt binnen het kinderkuis. Een vrij grote groep wordt af en toe in het tehuis (43%) of op school (25%) lastig gevallen. Dat betekent dat ongeveer de helft van de kinderen bijna nooit wordt lastig gevallen. Het blijkt dat de jongste kinderen het meest worden lastig gevallen.

Tabel 5: Informatie over vrienden en vriendinnen

<u>Aanwezigheid</u>		<u>Waar zijn vrienden</u>		<u>Speelt vooral met kinderen</u>	
best veel	58%	in tehuis	55%	van tehuis	70%
een paar	17%	op school	21%	op school	12%
niet zo veel	25%	bij ouders	8%	zowel school/tehuis	
16%		in de buurt	1%		
		versch.plaatsen	15%		

5.4 Vergelijking tussen het eigen huis en het kinderkuis

Om een goed beeld te krijgen van het leven van de kinderen in de tehuizen is een breed scala aan vragen gesteld: over voeding, over spelen, over wat ze leuk vinden, en over de leidsters. De vragen zijn zodanig gesteld dat het kind niet lang hoefde na te denken, want grote onderwerpen werden in kleine vraagjes vervat. De vragen werden vaak herhaald voor de situatie thuis, zodat er een vergelijking gemaakt kan worden.

De kinderen werd gevraagd wat ze thuis en in het kinderkuis wel en niet leuk vinden. Het blijkt dat (met anderen) spelen zowel thuis als in het kinderkuis hoog scoren (zie tabel 6). Daarnaast waardeert een deel van de kinderen de familiesfeer thuis vrij hoog (22%). In het kinderkuis is dat gevoel van saamhorigheid er minder, ofschoon het samen eten/slapen/baden ook wel elementen daarvan zijn. Thuis mag men blijkbaar meer t.v. kijken en naar de radio luisteren (11%) dan in het kinderkuis. Aan de andere kant worden de uitstapjes van het kinderkuis duidelijk gewaardeerd (11%). Een aantal kinderen houdt van het huishoudelijk werk, zowel thuis als in het kinderkuis.

Ruzies tussen het kind en anderen komt thuis bij een aantal regelmatig voor, en kennelijk minder vaak in het kinderkuis, ofschoon het ‘geschreeuw’ ook een vorm van ruzie is. Pakslaag thuis vinden de kinderen niet leuk, maar dat komt ook in de kinderkuis voor (het meest door andere kinderen, maar ook wel door de leidsters). Geschreeuwd en geplaagd worden (vooral door andere kinderen) komt in het kinderkuis ook vrij veel voor. In het kinderkuis zijn de regels waarschijnlijk strenger dan thuis, want meer kinderen klagen dat ze iets niet mogen. In het kinderkuis vervelen de kinderen zich echter minder dan thuis. Even vaak wordt het werken thuis als in het kinderkuis niet leuk gevonden. Op een aparte vraag waar het kind meer moet werken gaf echter 50% als antwoord het kinderkuis en 23% het eigen huis, terwijl het volgens 24% geen verschil maakte.

Tabel 6: Leuke en niet leuke dingen in kinderkuis en thuis

<u>Kinderhuis leuk</u> ¹⁴		<u>Thuis leuk</u>	
(samen) spelen	46%	(samen) spelen	48%
(samen) zijn/praten	7%	met familie zijn	22%
slapen/baden/eten	7%	slapen	3%
uitstapjes maken	11%	uitgaan	7%
tv kijken	5%	tv/radio	11%
bidden/zingen	2%	----	
lessen leren	4%	----	
huishoudelijk werk	5%	huish. werk	5%
anders	13%	anders	4%
totaal (N=175)	100%	(N=175)	100%
<u>Kinderhuis niet leuk</u>		<u>Thuis niet leuk</u>	

¹⁴ De kinderen werd gevraagd om steeds 2 dingen te noemen. Deze antwoorden zijn bij elkaar opgeteld en daarna gedeeld om tot het percentage te komen. Niet elk kind noemde echter 2 dingen, zodat de totalen kunnen verschillen. Opvallend is dat er minder ‘niet leuke’ antwoorden zijn gekomen dan ‘leuke’ antwoorden, hetgeen aangeeft dat een aantal kinderen blijkbaar geen echt negatieve ervaringen heeft opgedaan of over vertelt.

geslagen worden	15%	geslagen worden	15%
geschreeuwd worden	17%	----	
ruzie/vechten/straf/pesten	11%	ruzie met huisgenoten	24%
iets niet mogen (bijv. t.v. kijken)	23%	iets niet mogen	10%
werken	14%	werken	15%
niets is leuk	2%	niets is leuk	3%
----		alleen zijn/verveling	8%
----		drugsverslaafde ouders	2%
anders	13%	anders	14%
weet niet	3%	weet niet	11%
totaal	(N=154) 100%	(N=122)	100%

Na school moet in de meeste kindertehuizen corvee gedaan worden, en meer dan de helft van de kinderen vindt dit -begrijpelijk- niet leuk. Velen zouden na school liefst meteen gaan spelen of wandelen, maar dat kan of mag niet. Slechts 9% van de kinderen verveelt zich vaak na school en 31% soms, maar 57% verveelt zich nooit. Als speelgoed geven de meeste kinderen (57%) de voorkeur aan een bal, een pop of een autootje, in een aantal tehuizen geven de kinderen aan dat dit speelgoed juist niet aanwezig is, of niet beschikbaar wordt gemaakt.

Op de vraag welk bed men lekkerder vindt slapen gaf 40% van de kinderen aan dat het bed in het kindertehuis lekkerder is, terwijl 35% het bed thuis prettiger vindt, en het voor 24% niet uitmaakt. De kinderen die het bed in het kindertehuis beter vonden, gaven aan dat men thuis of geen bed had, of een slechter bed, of het bed moest delen met anderen. Daarnaast vonden sommigen het fijn om met meerdere kinderen in een kamer te slapen. De keuze voor lekkerder slapen thuis had vooral te maken met zaken zoals uitslapen, aanwezigheid van moeder, en een prettiger gevoel thuis.

Op de vraag wie lekkerder kon koken, geeft 37% de voorkeur aan de eigen moeder, en 33% aan de kok van het kindertehuis, terwijl 9% ze allebei noemde. De gerechten die men thuis lekker vindt en die in het kindertehuis verschilden ook niet veel. Bami en nasi werden in het kindertehuis (28%) vaker genoemd dan thuis (21%), en hetzelfde gold voor de bruine bonen (14% om 12%). Thuis scoorde groente als lekker eten hoger (27% tegen 21% in het kindertehuis) en ook vlees/kip/vis (21% om 16%). Andere gerechten scoorden in het algemeen beduidend lager. Vrijwel alle kinderen vinden dat ze voldoende eten krijgen in het kindertehuis. Iets meer dan een kwart van de kinderen gaf aan dat ze dagelijks naast de hoofdmaaltijden ook wel iets aten. Soms gaf het kindertehuis een tussendoortje -meestal snoep, koek of chips- maar de kinderen kochten ook zelf lekkers. Zeventig van de kinderen ontvingen zakgeld, vooral van de moeder, maar ook van anderen.

Heel concreet werd gevraagd "Wat vind je van de moeder/leidster?" Elk kind had hierover een mening: 64% vond hen aardig, 21% een beetje aardig, 7% niet zo aardig en 8% helemaal niet aardig. Om na te gaan in welke mate er een vertrouwensband was werd ook nog gevraagd of men wel eens geheimen over zichzelf aan de moeder/leidster vertelt. Bijna de helft deed dat wel (eens) en de andere helft nooit. Om inzicht te krijgen in andere vertrouwensbanden, werd dezelfde vraag algemener gesteld. Ook hier bleek dat de helft van de kinderen aan niemand geheimen vertelde, terwijl 41% wel geheimen deelde met anderen. De meeste van hen vertelde geheimen aan hun echte moeder of een familielid, en in mindere mate aan een vriend(in) of een volwassene in het kindertehuis, en tenslotte aan de meester of juf.

28% van de kinderen vindt een of meerdere andere grote mensen in het kinderkuis helemaal niet aardig. Driekwart van de kinderen is van mening dat ze niet vaker straf krijgen dan de andere kinderen in het tehuis, maar volgens 11% is dit vaker het geval, terwijl het volgens 13% soms het geval is. Aan deze perceptie kunnen we het feit toevoegen dat 16% denkt dat de grote mensen in het kinderkuis hem/haar meestal niet aardig vinden en 11% dat niet weet. De overigen denken dat ze vaak, of tenminste soms, wel aardig gevonden worden. De reden dat de grote mensen hen aardig vinden zoekt een groot deel van de kinderen vooral in het eigen gedrag (ze zijn lief of niet stout) of leiden ze af uit het gedrag van de staf (ze zorgen goed voor me, ze slaan me niet).

Denk je dat de grote mensen in het kinderkuis jou aardig vinden?

“Ja, ik voel dat. Als ze soms wat hebben geven ze me ook. Ik help ze graag en ze helpen mij ook graag.”

“Ze houden niet van mij, omdat ik hier ben komen blijven. Toen mijn vader mij bracht ging ik huilen en daarom houden ze niet van mij.”

“Ja, omdat ik een lief meisje ben.”

“Ja, omdat ze gewoon met mij praten, ze zijn beleefd tegen me, ze schreeuwen me niet.”

5.5 Sociale achtergrond van de kinderen

Kan je me vertellen waarom je hier bent?

“Als mijn moeder naar het werk ging was er niemand om op mij te letten (ik ben de jongste) en ik was stout.”

“Kon niet naar school gaan, te veel verschillende scholen: niemand wilde ons meer. Vader heeft zelfmoord gepleegd. Moeder werkt niet en stiefvader is niet aardig en slaat.”

“Mijn moeder heeft gezegd, omdat ik moet leren omdat ik iets moet worden. Want als ze dood gaat moet ik ook kunnen werken om te eten.”

“Woonde eerst bij oma, kon niet goed leren, keek altijd naar de t.v. Moeder heeft me hier toen geplaatst. Ik heb gehuild en geprobeerd niet te veel aan mijn moeder te denken om niet ziek te worden.”

“Omdat mijn ouders marihuana rookten en ze zijn gek geworden. Ik ben naar de politiepost gegaan en de politie heeft me, nadat ik alles verteld had hier gezet.”

Waarom zitten de kinderen in het kinderkuis? Weten de kinderen dat zelf? Om daarachter te komen is hen gevraagd “Kun je me vertellen waarom je hier woont?”. De meeste kinderen konden daar wel een antwoord op geven, maar 15 wisten het niet of gaven geen antwoord. Uit tabel 7 blijkt dat er zowel positieve (onderwijskansen) als negatieve (mishandeling, verslaving) redenen voor opname in het tehuis worden opgegeven. De lijst laat zien dat een aantal redenen best oplosbaar moet zijn, zodat terugplaatsing kan volgen bijv. gedrag van het kind, huisvesting, geen oppas.

Tabel 7: Reden waarom het kind naar eigen zeggen in tehuis woont

Reden	Percentage¹⁵
verwaarlozing kind door ouders	15%
ouder werkt, geen verzorging/oppas	15%
gedrag van het kind	14%
betere onderwijskansen via tehuis	12%
huisvestingsprobleem	10%
mishandeling/sexueel misbruik	8%
vader/moeder in buitenland	6%
familieruzie	6%
moeder heeft andere relatie	5%
ouder(s) overleden	3%
vader/moeder verslaafd	3%
eigen wens kind	1%
vader in gevangenis	1%
ouders te arm	1%
Totaal (N=146)	100%

Om richting terugplaatsing te denken is wel nodig dat het kind een band met de eigen familie of de verzorgers blijft onderhouden. Die band is ook af te leiden uit het bezoek dat het kind krijgt en de mensen bij wie het kind weleens gaat logeren. Negen kinderen kregen nooit bezoek, 39 kregen bezoek van een persoon, 30 kinderen van twee personen en 22 van drie personen. Het bezoek bestaat meestal uit een direct familielid en vrijwel nooit uit niet-familieleden (zie tabel 8). De verzorgers zijn dus bijna altijd familieleden. In 57% van de gevallen komt de bezoeker tenminste eenmaal per maand, zodat er een redelijke relatie schijnt te bestaan, welke wellicht perspectieven biedt voor terugplaatsing. Bij zeer infrequent bezoek moet verondersteld worden dat de relatie tussen het kind en de bezoeker niet erg hecht is. De meeste kinderen (89%) zouden graag willen dat het bezoek vaker komt. De moeder is verreweg de belangrijkste bezoeker, terwijl de vader meer als tweede bezoeker genoemd wordt.

Tabel 8: Eerste bezoeker en frequentie bezoek

	Minimaal	minder vaak	weet niet		Totaal
	1 x p/mnd	dan 1x p/mnd	anders	nooit	
moeder	40	16	6	--	62
vader	6	3	--	--	9
moeder + (stief)vader	1	2	--	--	3
oma	3	4	--	--	7
tante	3	--	--	--	3
ander familielid	3	2	--	--	5
Totaal	56	27	6	9	89
	(57%)	(28%)	(6%)	(9%)	100%

Ook aan de ouders/verzorgers is gevraagd hoe vaak men op bezoek gaat: 24% zei elke week te gaan, 30% elke maand, 11% gaat nooit en de rest (35%) gaat af en toe. Volgens deze opgave bezoekt dus 54% het kind regelmatig, terwijl volgens opgave van de kinderen zelf 57% van hen regelmatig bezoek ontvangt. De verschillen tussen de aantallen die de kinderen

¹⁵ Het aantal redenen dat een kind opgaf verschilde: 39 gaven slechts een reden op, 32 noemde twee redenen, 8 drie redenen en 6 zelfs vier redenen. De redenen zijn bij elkaar opgeteld (totaal 146 redenen) en daarover is het percentage berekend.

en de verzorgers opgeven zijn niet erg groot en zijn te verklaren uit het feit dat niet alle verzorgers werden achterhaald, maar ook door het feit dat de geïnterviewde ouder/verzorger niet altijd zelf op bezoek hoeft te gaan (dus niet automatisch de eerste bezoeker van het kind is). Indien betrokkene zelf het kind niet bezoekt kan er namelijk wel een ander familielid het kind bezoeken. In ieder geval zouden de tehuizen in de contacten met de ouders/verzorgers moeten benadrukken dat de kinderen het bezoek zeer op prijs stellen en dit dient dus gestimuleerd te worden. Dergelijke contacten zijn essentieel voor de emotionele ontwikkeling van het kind en voor eventuele latere terugplaatsing.

Veel kindertehuizen sluiten de deuren tijdens de schoolvakanties en een aantal stuurt de kinderen een weekend per maand uit logeren. 65% van de kinderen geeft aan inderdaad te gaan logeren, 35% blijft altijd in het kindertehuis. Bijna een derde deel van de kinderen die gaan logeren heeft meer dan een logeeraadres. De meeste kinderen (57%) logeren bij de ouder(s), meestal de moeder, daarnaast bestaat de opvang uit oma (18%) een tante (16%) of een ander familielid (8%). Het logeer- en vakantieadres bevalt 18% van de kinderen niet erg en die willen liever niet vaker gaan logeren, terwijl de meeste anderen dat juist wel zouden willen. Er is een kindertehuis waar de kinderen principieel niet mogen gaan logeren.

5.6 Dromen en angsten

“Als jij de baas van het kindertehuis zou zijn, wat zou je dan doen?”, werd aan de kinderen gevraagd.

Wat zou je doen als je de baas was?

“Elke dag met de kinderen wandelen.”

“Een regel stellen dat kinderen die ouders hebben niet zomaar hun kinderen hier zouden zetten.”

“Zorgen dat het tehuis een basketbalveld, een voetbalveld, speeltuin en een zwembad krijgt.”

“Als iemand de kinderen zou slaan, zou ik ze allebei roepen en zeggen: terugslaan.”

“Zorgen dat de kinderen niet slordig zijn, hun kastjes netjes houden, niet vechten, dat ze niet vaak geslagen worden, door mensen die hier werken. Want als ze stout zijn, krijgen ze pakslag b.v. als ze in hun broek plassen.”

Opvallend was dat een behoorlijk aantal (20%) iets aan de fysieke omgeving zouden willen veranderen zoals een voetbalveldje aanleggen, schoonhouden of verven van het gebouw, e.d. Anderen (14%) lijken meer rechtvaardigheid te willen middels het invoeren van strengere straffen (voor anderen) of juist het verbieden van straffen (voor zichzelf en anderen). Een deel (13%) zou de dagindeling veranderen. Een enkeling (samen 10%) wil de kinderen meer laten werken, het eten veranderen, de kinderen meer aanleren, en de spullen goed verzorgen. Daarnaast was er een groep (15%) die uiteenlopende zaken naar voren bracht. En dan waren er die niets zouden veranderen of het niet wisten (27%) en een kind wilde gewoon alles veranderen.

Op de vraag “ben je ergens bang voor?”, gaven 43 kinderen aan nergens bang voor te zijn. 20 waren bang voor dieven, moordenaars, het donker of voor geesten, en 12 waren bang voor bepaalde dieren. Daarnaast gaven nog eens 11 een combinatie aan van dieren, dieven, e.d. 6

kinderen waren bang voor straf of om geschreeuwd te worden en 5 noemden angst voor een bepaalde persoon of gebeurtenis.

Het leukste dat de meeste kinderen (38) hebben meegemaakt is een uitstapje ergens naar toe bijv. Colakreek. Daarna (27) werden activiteiten binnen het kinderkuis genoemd zoals een feest, jarig zijn, spelletjes, e.d. Nog eens 10 noemde een gebeurtenis binnen de familie. Twee kinderen vonden het kinderkuis op zich het leukste dat ze hadden meegemaakt in hun leven, terwijl 15 het niet wisten of niets noemden.

Niet alle kinderen denken over de toekomst na, want 19% kon de vraag "Wat is je allerliefste wens?" niet echt beantwoorden. 20% noemde iets materieels (een fiets, pop, e.d.). Iets worden (piloot, president, rijk) is door 18% aangegeven, terwijl 11% een complete levenswens had: school afmaken, trouwen, werken, gelukkig zijn, etc. 15% had een wens die betrekking had op de familie (moeder beter worden, geen ruzie tussen ouders), 5% noemde prestaties op school, terwijl 6% gewoon meer wilde spelen, en nog eens 6% iets anders noemde.

Uiteindelijk is natuurlijk belangrijk om te weten of de kinderen het kinderkuis wel leuk vinden. In 73% van de gevallen gaf men daar een positief antwoord op, 11% vond dat het wel ging en 3% vond het soms leuk. Slechts 8% vond het niet leuk en 3% helemaal niet leuk. De meeste kinderen lijken het leven in het tehuis dus zeker niet als een straf te ervaren.¹⁶

Aan de andere kant werd gevraagd waar het kind liever zou willen wonen. Op die vraag gaf 62% aan dat ze liever niet in het kinderkuis wonen (maar vooral bij de moeder) en 32% juist wel daar wil blijven, terwijl het voor 5% niets uitmaakte. Ofschoon de meeste kinderen het tehuis een prettige omgeving vinden, zouden ze dus toch liever gewoon thuis willen zijn. Dat geeft aan dat elk tehuis moet (blijven) werken aan terugplaatsing van het kind en het kinderkuis niet als permanente opvang mag zien.

Hoe vind je het in het kinderkuis?

"Ik vind het leuk, hier zijn we met ons velen. Thuis heb ik niemand. Ik kan hier beter mijn lessen leren dan thuis."

"Saai, voel me hier niet prettig en wil liever bij oma wonen, daar mag ik doen wat ik wil."

"Een beetje leuk, we maken een veld om op te spelen en ze gaan naar zwembles, maar ik wil toch bij mijn ouders wonen."

"Fijn, hier wordt ik niet geslagen of uitgescholden."

"Ja leuk, er zijn veel kinderen in het kinderkuis. We wonen net als broer en zus."

¹⁶ De beoordeling van de kinderen verschilde wel per tehuis. In zes van de tehuizen vond 80%-100% het prettig om er te verblijven, terwijl in vier van de tehuizen slechts 40%-70% het verblijf prettig vond.

6 Wat vinden de ouders/verzorgers en staf

Na het verhaal van de kinderen gehoord te hebben, laten we de ouders/verzorgers aan het woord. Zoals eerder aangegeven was het niet makkelijk om de ouders/verzorgers op te sporen, omdat de registratie van diverse tehuizen in dit opzicht duidelijke gebreken vertoont. In de interviews is getracht om te achterhalen wat de beweegredenen zijn geweest om het kind in een tehuis te plaatsen, wat de gezinssituatie was, hoe het contact met het kind is, hoe tegen de huidige situatie wordt aangekeken en wat de toekomstverwachtingen zijn.

Kunt u de gezinssituatie van het kind beschrijven en de reden waarom tot plaatsing is overgegaan?¹⁷

“D'r vader heeft gepoogd oudste kind te verkrachten. Ik heb die man in het gevang laten zetten. Maar nu heb ik geen huis en moet ik werken.” Aldus de moeder van Asha. Toen gevraagd werd wat de reden is dat het meisje geplaatst is zei ze: “Voor een goede opvoeding, relematig eten en om haar lessen te leren.”

De tante van Robbie vertelt: “Robbies moeder was jong (13), zijn oma nam hem maar hij werd onhandelbaar. De moeder woont nu in Frans Guyana en oma in een zeer klein huisje. De moeder kijkt niet naar hem om. We hebben hem geplaatst omdat hij niet meer luisterde, deed niet zijn best op school. Wij zijn zo klein behuisd, geen is gewoon gaan ruimte voor disciplineren.”

Stieven's moeder vertelt: “Z'n vader en ik zijn uit elkaar, en ik heb een nieuwe relatie. Stieven kan niet opschieten met stiefvader, hij is te koppig, vernielt alles in huis.” Dat hij geplaatst is komt volgens haar omdat Stievens school jeugdzaken inschakelde. Hij zwierf alleen maar op straat.

“Toen ik tijdelijk in Nederland was ging de moeder van dat kind ervandoor met een andere man en alle bezittingen. Ik ben oud en ziek. Ik kan niet voor kind zorgen. Ik ga wel vaak lang want ik wil haar wel graag zien.” Aldus de vader van Gita. Dat de moeder is vertrokken en hijzelf al oud is, noemt hij als de redenen dat zij geplaatst is.

De tante van Natasia vertelt: “De moeder heeft 9 kinderen en als ze problemen heeft plaatst ze die in het tehuis. Al 6 jaar is het een komen en gaan. Weet u, die moeder verhuist veel en woonde ook zelf in het tehuis, ze is prostituee om aan geld te komen.” De financiële situatie van de moeder is volgens de tante de reden dat Natasia in het tehuis woont.

¹⁷ Fictieve namen zijn vanwege privacy gebruikt.

6.1 Basiskenmerken ouders/verzorgers

Onder de 59 personen die geïnterviewd zijn, zijn 25 moeders, 4 vaders, 4 oma's en 8 tantes. Daarnaast is nog twee keer met beide ouders samen gesproken, met een nicht, een oom of een zus. Vijf keer gaat het om een ander familielid en eveneens vijf keer om een niet-familielid. Van de 59 bereikte personen ziet 20% zich overigens niet als directe verzorger of verantwoordelijke en werd aangegeven wie dat in hun ogen wel is. Men kon toch voldoende informatie verstrekken. Belangrijk is dat in alle 59 gevallen goed bekend is welke persoon de verantwoordelijkheid over het kind had en in de helft van de gevallen is dat de moeder (tabel 9). Dat vrouwen sterk oververtegenwoordigd zijn als verantwoordelijke voor de kinderen is uit de tabel duidelijk af te lezen.

Van de eerste verantwoordelijke is 48% ongehuwd, 20% gescheiden, 19% gehuwd en 3% weduwe/weduwnaar, terwijl het van 10% onbekend is. Ten tijde dat het kind geboren werd was 29% van de ouders 20 jaar of jonger.¹⁸ De verantwoordelijken hebben relatief weinig opleiding genoten: 49% hooguit lagere school, 42% hooguit MULO, en 7% HBO. Dat blijkt ook uit het werk dat men verricht: 44% doet ongeschoolde arbeid, 17% is ambtenaar, 7% winkelier, terwijl 20% niet werkt. Van de werkenden heeft 70% een vaste aanstelling.¹⁹

Tabel 9: Voor het kind verantwoordelijke personen

Persoon	1e verant- woordelijke	2e verant- woordelijke	3e verant- woordelijke
Moeder	30	9	
Vader	9	1	
Oma	5	3	
Tante	5	6	3
Ander familielid	8	4	
Anders	2	5	1
Totaal	59	28	4

6.2 Gezinssituatie

Via de ouders en verzorgers is de gezinssituatie van het kind vanaf de geboorte gereconstrueerd (tabel 10). Hieruit blijkt dat iets meer dan een derde deel van de kinderen tenminste twee woonsituaties heeft gekend voordat zij in het kinderkuis werden geplaatst. Ook blijkt dat 88% van de kinderen na de geboorte bij de moeder woonde, waarvan een deel ook met de vader.

¹⁸ Dit gegeven werd alleen berekend voor de moeders en vaders onder de 59 geïnterviewden.

¹⁹ Over de tweede en derde verantwoordelijke persoon waren er te weinig gegevens om harde uitspraken te doen, maar het beeld lijkt niet zo veel te verschillen van dat van de eerste verantwoordelijke persoon.

Er was een gezinssituatie waarbij ongeveer de helft van de moeders bij de geboorte alleenstaand was. In de tweede woonsituatie is de moeder in het leven van 40% van de kinderen weer (nog) aanwezig. Ook de aanwezigheid van de vaders is dan met meer dan de helft gereduceerd (van 32% tot 15%).

Tabel 10: Woonpatroon van het kind voor het in het kinderkamer kwam

	<u>periode 1</u>	<u>periode 2</u>	<u>periode 3</u>
moeder en vader	18	1	--
moeder en stiefvader	2	1	--
alleen moeder	27	5	1
alleen vader	--	1	1
vader en stiefmoeder	--	1	--
moeder en oma	2	1	--
oma	5	3	2
tante	--	4	--
anders	2	3	1
Totaal	56	20	5

In tabel 11 is de gezinssituatie en de redenen tot plaatsing van het kind in het gezin beschreven vanuit het perspectief van het kind (zie ook tabel 7), door de ouders/verzorgers, en door de staf van het tehuis. Wat allereerst opvalt is dat beschrijving van de gezinssituatie wel de oorzaak, maar niet de directe reden hoeft te zijn voor plaatsing. Uit de antwoorden van de verzorgers komt dit heel goed naar voren.

Als belangrijkste redenen tot plaatsing worden door de kinderen scholing en verzorging opgegeven, terwijl uit de beschrijving van de gezinssituatie blijkt dat bijv. door de verwaarlozing of door verslaving van de ouder(s) het kind voor verzorging en/of scholing beter af wordt geacht in een tehuis. Opvallend is dat scholing ook door de kinderen en het tehuis vaak genoemd wordt, terwijl de verzorgers dit in eerste instantie helemaal niet noemen als een oorzaak tot plaatsing. De oorzaak ligt voor hen primair in de gezinssituatie, maar zij hebben kennelijk in de gesprekken met het tehuis vooral gewezen op het belang van de scholing. Voor begeleiding van de gezinnen is dit een essentieel punt om mee te nemen. Net zo kan de gezinssituatie doorwerken op het gedrag van het kind -bijv. onhandelbaar worden- terwijl de oplossing voor het gedrag dus weer gezocht moet worden in het leren verwerken van de gezinssituatie.

Tabel 11: Gezinssituatie en redenen tot plaatsing kind in tehuis

volgens Reden	Aangegeven door ouders/verzorgers ²⁰		volgens	
	Gezinssituatie	Plaatsing	het kind	het tehuis
huisvesting	11%	14%	10%	10%
mishandeling, ruzie	10%	--	14%	12%
verwaarlozing	9%	--	15%	14%
verslaving	9%	--	3%	5%
prostitutie	1%	--	--	4%
ouder in gevang	2%	--	1%	2%
ziekte/overlijden	10%	--	3%	8%
ouder werkt, geen oppas	13%	13%	15%	13%
ouders uit elkaar/andere relatie	16%	--	5%	9%
ouders in binnen-/buitenland	8%	--	6%	5%
ouders te arm	6%	10%	1%	4%
scholing	--	21%	12%	10%
verzorging	--	20%	--	--
gedrag kind	5%	14%	14%	4%
bescherming kind	--	6%	--	--
anders	--	2%	1%	--
Totaal²¹	100%	100%	100%	100%
	N=170	N=70	N=146	N=227

Uit de tabel blijkt dat bij bepaalde categorieën de oorzaak en de opname in het tehuis vrij goed zichtbaar zijn voor alle betrokkenen, want de meningen daarover verschillen niet zo veel (huisvesting, mishandeling, geen oppas, ouders in binnen- of buitenland). Andere gezinsproblemen blijken minder manifest naar buiten toe, maar vertalen zich blijkbaar eerst bijv. verslaving kan leiden tot verwaarlozing en het tehuis wordt waarschijnlijk ingeschakeld wanneer het kind aan zijn/haar lot wordt overgelaten (en er dus sprake is van verwaarlozing). Het uit elkaar gaan van de ouders toont volgens de geïnterviewden geen directe relatie met de plaatsing in het tehuis, omdat er kennelijk ook eerst andere processen volgen die uiteindelijk tot de opname leiden.

Tenslotte komt uit de tabel niet naar voren dat er geen dominante oorzaak is voor plaatsing van kinderen in het tehuis; er zijn verschillende oorzaken. 30% tot 35% moet gezocht worden in de armoedesfeer nl. huisvesting, geen geld voor oppas, of directe armoede (geen geld). Nog eens 30% tot 35% is te wijten aan verstoorde verhoudingen in huis (mishandeling, verslaving,

²⁰ De ouders/verzorgers van seksueel misbruikte kinderen zijn niet bezocht, zodat m.n. in de categorie ‘mishandeling, ruzie, seksueel misbruik’ onderrapportage heeft plaatsgevonden.

²¹ Het aantal (N) slaat op het aantal redenen welke gegeven zijn bij beantwoording van de vragen en niet op het aantal kinderen. Soms werden 3 redenen opgegeven, soms maar 1, en alle redenen zijn bij elkaar opgeteld en daarover is het percentage berekend. Het feit dat de tehuizen samen 227 redenen opgaven voor het verblijf van het kind daar en de kinderen maar 146, kan aangeven dat de staf van het tehuis meerdere oorzaken zag die tot de opname geleid hebben, terwijl de kinderen meer op zaken gelet hebben die voor hen van groot gewicht waren. De ouders/verzorgers hebben de meeste redenen aangedragen nl. $170 : 59 = 2,9$ redenen per gezin, terwijl de staf $227 : 100 = 2,3$ redenen aangaf per gezin.

prostitutie, ouders uit elkaar). Opgemerkt dient echter te worden dat het in vele gevallen om diverse oorzaken gaat en niet om enkelvoudige en dat ook causaliteit moeilijk aan te geven is.

Aan de verzorgers is gevraagd of er ten tijde van plaatsing in het kindertehuis geen alternatief was voor het kind. Volgens 36% was er op dat moment geen enkel alternatief, volgens 25% wilde niemand toen helpen, 10% zegt dat de familie niet in staat was te helpen, en 5% dat alle familie die zou kunnen helpen in Nederland woonde. Verder wilde 7% niemand tot last zijn. Volgens 9% was er misschien wel een alternatief, terwijl 7% geen antwoord gaf. Inmiddels is de gezinssituatie van het gezin volgens een derde van de respondenten wel verbeterd, maar bij de anderen was het grotendeels hetzelfde gebleven of zelfs iets verslechterd. Volgens deze gegevens had 9% van de kinderen misschien niet opgenomen hoeven te worden, terwijl een derde inmiddels teruggeplaatst had kunnen worden. Dat biedt toch enig perspectief, ofschoon de situatie voor de meeste kinderen nog zorgelijk blijft. Aan de verzorgers werd dan ook expliciet de vraag gesteld "Hoe groot schat u de kans dat het kind binnenkort weer thuis zal wonen?" Volgens 31% is die kans zeer groot, volgens 27% niet zo groot, en volgens de rest vrijwel afwezig (of men wist het niet of gaf geen antwoord). Bij degenen die het positiefs waren over terugkeer van het kind blijkt afronding van de school, de huisvesting en een verbeterde positie van de moeder een rol te spelen. Bij de twijfelaars bestaan er nog steeds gezinsproblemen, of is er onzekerheid over het werk dan wel de financiën, en een aantal vindt het kind nog te problematisch. Degenen die geen kans op snelle terugplaatsing zien, noemen het werk/ financiën, de huisvesting en weerstand bij de ouders zelf als argumenten.

6.3 Toekomstverwachting ouder/verzorger t.a.v. het kind

Hoe beoordelen de ouders en verzorgers het kindertehuis? Het oordeel van 64% is positief, 26% heeft wat op- en aanmerkingen, terwijl 9% negatief oordeelt. Twee kindertehuizen krijgen de meeste klachten. Voor de kindertehuizen is relevant dat we vermelden waarop verzorgers letten bij de positieve beoordeling: goede verzorging, netjes, streng, goed contact met de leiding, het kind leert goed, het kind is positief over het tehuis. De op- en aanmerkingen slaan vooral op het gebrek aan begeleiding voor de kinderen, naast wat opmerkingen over voeding en schaarste aan spullen. Ten aanzien van de huidige situatie van het kind is 58% van de ouders/verzorgers tevreden, 27% niet tevreden en 15% zit daartussenin of gaf geen antwoord.²² De beoordeling verschilde wel per kindertehuis. Over de kinderen in vier tehuizen zijn de verzorgers behoorlijk ontevreden (40% of meer ontevreden), terwijl men over de kinderen in vier andere tehuizen juist zeer tevreden is (70% of meer tevreden) en een tehuis daartussenin valt.²³ Degenen die ontevreden zijn, vinden dat vooral op basis van het feit dat het niet goed gaat met het kind, terwijl degenen die een positief oordeel vellen dat o.m. doen vanwege goede schoolprestaties en betere discipline of opvoeding. Toch vindt tweederde van de ouders/verzorgers dat het kind sinds het in het kindertehuis woont ten goede is veranderd (minder ongehoorzaam, luister, vecht minder, e.d.), 9% vindt dat het kind juist ten slechte is veranderd (minder gehoorzaam, e.d.), en de overigen zien geen verandering of gaven geen antwoord. Ook op de vraag of men denkt dat het kind beter af is in het tehuis geeft een

²² 42% was 'heel tevreden', 15% 'redelijk tevreden', 17% 'niet zo tevreden', 10% 'helemaal niet tevreden', 7% 'gaat wel' en 8% geen antwoord.

²³ Deze vraag was aan de ouders/verzorgers van 9 tehuizen gesteld, omdat in het andere tehuis seksueel misbruikte kindeken zaten, waarvan de ouders niet benaderd zijn. Van 1 tehuis werden slechts 3 verzorgers geïnterviewd, maar van anderen weer 9; het betekent dat de aantallen voor een paar tehuizen laag waren.

meerderheid (58%) een vrij positief antwoord, terwijl 8% vindt dat het kind daar iets beter af is dan thuis.

Bent u tevreden met de huidige situatie voor het kind?

“Heel tevreden: hij is niet meer op straat, slaapt niet bij vreemde mensen en het contact met zijn slechte vriendenkring is verbroken.”

“Niet zo tevreden: met begeleiding was hij beter af bij zijn vader geweest. Hij neemt nu slecht gedrag van oudere jongens over.”

“Redelijk tevreden: Ze krijgen een goede opvoeding, onderdak, goede voeding, scholing. Dat kan ik ze niet geven.”

“Redelijk tevreden: de moeder zou haar meenemen naar bars.”

Tenslotte is gepeild wat de ouders/verzorgers denken over de toekomst van het kind. Hen is de volgende vraag gesteld: “Stel dat het kind in het tehuis blijft totdat het klaar is met de opleiding. Dan moet het het kindertehuis verlaten. wat gaat er dan met het kind gebeuren?” Dit blijkt niet zo eenvoudig te beantwoorden, want uit tabel 12 blijkt dat slechts een derde van de respondenten aangeeft dat het kind naar huis zal gaan, terwijl de meeste overige antwoorden niet erg optimistisch zijn voor het kind.

Tabel 12: Positie kind volgens ouders/verzorgers na afronding opleiding

<u>Toekomstverwachting</u>	<u>Percentage</u>
kind zal naar huis gaan	35%
naar een ander tehuis	9%
moet in kindertehuis blijven	9%
vage beloften	12%
afhankelijk van het gedrag	3%
nog geen idee	10%
anders	8%
onbekend	14%
Totaal	100%

De situatie van het kind in het tehuis is in voorgaande hoofdstukken beschreven door de bril van de kinderen en van de ouders en/of verzorgers. Als laatste brengen we nu het perspectief van het tehuis in. Deze informatie is ontleend aan interviews met de staf, waarin elk kind individueel is besproken.

6.4 Wat weet de staf over het kind?

De staf van elk tehuis werd een aantal vragen gesteld omtrent de kinderen die geselecteerd waren. Een deel van de informatie werd ook gevraagd aan de kinderen zelf en aan de verzorgers. De bedoeling hiervan was om de informatie zo betrouwbaar mogelijk te maken, maar tevens werd hierdoor een indicatie gekregen in welke mate de staf de situatie van een individueel kind kent. Bij de beschrijving van de gezinssituatie (tabel 11) kwam al naar voren dat het beeld dat het kind, de ouder/verzorger en de staf had van de situatie weleens

verschilde. De verschillen bestaan over simpele zaken zoals leeftijd van het kind, opnameperiode en geboorteplaats, zoals uit tabel 13 blijkt.

Tabel 13: Vergelijking kennis over basisdata tussen kind en staf

<u>basisdata</u>	<u>zelfde</u>	<u>verschil</u>	<u>geen antwoord</u>
leeftijd	62%	27%	11%
opnameperiode	53%	34%	13%
geboorteplaats	39%	21%	39%

De discrepanties indiceren dat de dossiers over de kinderen voor een deel incompleet zijn (zie ook tabel 14). Soms zijn de discrepanties ook wel het gevolg van gebrek aan informatie bij m.n. jonge kinderen over zichzelf. Soms was de vergelijking niet mogelijk, omdat er van een kant geen antwoord kwam. Voor het tehuis is er echter werk aan de winkel, want niet alleen behoren de dossiers compleet te zijn, maar hebben kinderen ook het recht om hun eigen levensgeschiedenis -in ieder geval de basisdata- te kennen en op te kunnen zoeken.

Tabel 14: Kennis van staf over de ouders van de kinderen

Voor en achternaam moeder bekend	55%	Voor en achternaam vader bekend	25%
Alleen voor- of achternaam bekend	12%	Alleen voor- of achternaam bekend	13%
Weet dat moeder overleden is	3%	Weet dat vader is overleden	3%
Geen naam van moeder bekend	30%	Geen naam van vader bekend	59%

Aan de hand van een lijstje karaktertrekken en gedragingen is getracht een beeld van het kind te krijgen, zoals gezien door de staf. Er waren stafleden die elk kind afzonderlijk goed konden beschrijven, maar ook stafleden die bijvoorbeeld alle kinderen als vrijpostig of juist als erg gehoorzaam beschreven en die geen beeld hadden van het individuele kind. In onderstaande tabel staat hoe er per karaktertrek/gedrag is geantwoord voor alle kinderen. Het aantal ontbrekende antwoorden laat zien welke vragen moeilijk gevonden werden. Zo zijn er vier karaktertrekken of gedragsvormen die voor minder dan 95% van de kinderen zijn ingevuld: te weten verantwoordelijkheidsgevoel, intelligentie, in staat langdurige relaties aan te gaan en het al dan niet gelukkig zijn van het kind.

Tabel 15: Indrukken staf m.b.t. karakter en gedrag van het kind

	niet aanwezig	neutraal	aanwezig	N
	In percentages			
vrijpostig	58	7	32	97
koppig	51	10	34	95
druk	42	9	45	96
ruziezoekend	34	7	55	96
verantwoordelijkheidsgevoel	29	12	45	86
intelligent	31	10	53	94
in staat langdurige relaties aan te gaan	18	12	59	89
gelukkig	18	13	63	94
gehoorzaam	16	16	63	95
lief	6	20	72	98
behulpzaam	15	6	75	96
veel vriendjes	16	5	76	97

Opvallend is dat de ‘negatieve eigenschappen’ als vrijpostigheid en koppigheid het meest afwezig zijn (58% en 51%). Meer kinderen worden wel als druk en ruziezoekend gezien dan niet. De ‘positieve eigenschappen’ als behulpzaam en lief zijn en veel vriendjes hebben, zijn het meest aanwezig (zo’n 75%). Van de ‘positieve eigenschappen’ zijn intelligentie en verantwoordelijkheidsgevoel het minst vaak aanwezig (45 en 53%). Toch is het niet helemaal juist te concluderen dat dit ook het karakter van het kind zelf weerspiegelt. Veel meer geeft dit een beeld van de staf. Dat is bijvoorbeeld te zien aan de verdeling van de kinderen over de verschillende antwoordcategorieën. Zo zit bij drie instellingen bij 60% van de karaktertrekken, meer dan 80% van de kinderen in dezelfde antwoordcategorie d.w.z. er is nauwelijks differentiatie in het oordeel over verschillende kinderen. Dit duidt op weinig individuele kennis over de kinderen.

Om erachter te komen hoe de persoonlijke relatie van de staf met het kind is, is gevraagd: ‘Kunt u met het kind opschieten?’ Daar werd positief op gereageerd (N=83): met 54% van de kinderen kan ‘goed’ worden opgeschoten en met 38% ‘redelijk’. De staf kan met 7% van de kinderen ‘niet zo goed’ opschieten en ‘helemaal niet goed’ is een typering die door geen enkel staflid werd gehanteerd. Het staflid is gevraagd wie de juf of meester van het kind is. Een aanzienlijk aantal kon daarop geen antwoord geven. Dit zegt veel over de relatie die ertussen het kind en de school bestaat. De frequentie van contact met school lijkt toch behoorlijk: voor 13% van de kinderen is elke maand wel een keer contact met school, voor 34% wanneer er ouderdagen georganiseerd worden vanuit school, en voor 40% van de kinderen is er contact bij de ouderdagen maar ook indien men wordt opgeroepen.

Over het contact tussen het kind en de ouders gaf de staf over het algemeen korte antwoorden en leek weinig inzage te hebben in de belevingswereld van het kind. Er werd vooral gesproken in termen van of er contact is of niet. Slechts in een paar gevallen werd gesproken in termen van ‘het kind en de moeder houden van elkaar’. Over vaders werd weinig gerept.

Hoe is het contact tussen de ouder en het kind?

“De moeder houdt van haar, maar geen van de kinderen woont bij haar, ze is machteloos.”

“Het kind is helemaal gericht op de vader en wil graag bij hem wonen.”

“Er is geen contact met niemand van buiten.”

“Moeder komt alleen als ze geroepen wordt.”

“Vader besteedt geen aandacht aan de kinderen en de moeder is ziek waardoor ze niet veel kan doen.”

6.5 Toekomstverwachting staf t.a.v. kind

De staf is de volgende vraag voorgelegd: ‘Hoe schat u de kans dat dit kind binnen afzienbare tijd terug kan naar huis?’ 20% antwoordde met ‘geen kans’, 37% zei ‘weinig kans’, 24% schatte dat het kind een ‘redelijke kans’ heeft binnen afzienbare tijd naar huis terug te kunnen gaan en 5% zei dat er een ‘grote kans’ is. Over 5% van de kinderen had men geen mening en van 12 kinderen ontbreekt het antwoord.

Wat moet er veranderen voordat het kind naar huis kan?

"De moeder moet bereid zijn haar goed op te vangen en de stiefvader te laten."

"Het kind gaat niet naar huis omdat het niet tegen het leven in het binnenland kan. kostgronje etc."

"Er is geen opening na school. De kinderen zullen verkeerd gaan want ze werkt tot s' avonds laat."

"De ouders willen de kinderen hier laten voor een betere schoolopleiding."

"De moeder heeft geen huis. Ze zoekt woonruimte."

Gevraagd is wat er moet veranderen voor het kind terug kan keren naar huis. De antwoorden op deze vraag staan in onderstaande tabel.

Tabel 16: Wat er moet gebeuren voor het kind naar huis kan

	Percentage
diverse problemen moeten opgelost worden	21
School moet afgerond zijn	18
huisvesting verbeterd/verkregen	13
relatie van moeder moet veranderen	8
houding ouder(s) t.o.v. kind moet anders	6
geen contact/onmogelijk	8
gedrag kind moet veranderen	5
kind gaat al terug	5
Pas als kind groter is	5
kind wil niet terug	4
divers	7
Totaal	100% (N=83)

Uit de tabel komt naar voren dat de problemen niet makkelijk op te lossen zijn, voor 21% van de kinderen moet een heel scala aan problemen opgelost worden. Voor 18% geldt dat ze klaar moeten zijn met school, daarna zouden ze terug kunnen naar huis. In theorie dan. Als derde grootste groep is genoemd dat zaken die betrekking hebben op de huisvesting van de moeder opgelost moeten worden: geen zelfstandige huisvesting, inwonen bij een stiefvader of oma etc. Opvallend is dat bij 6% van de kinderen er gezegd is dat er een oplossing zou kunnen komen indien de houding van de ouder ten opzichte van het kind zou veranderen.

Gevraagd is hoe de staf de toekomst voor het kind ziet voor wat betreft de aspecten: relatie met de ouders, school, werk en een zelfstandige toekomst. Voor een aantal jonge kinderen nog koffiedik-kijken, maar voor de wat oudere kinderen zeker relevant. De antwoorden staan in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 17: Toekomstverwachting

	niet succesvol	neutraal	succesvol	Totaal N
relatie ouders	16%	7%	77%	73
school	25%	20%	55%	76
werk	20%	9%	71%	59
zelfstandige toekomst	14%	6%	80%	59

Voor een groot aantal kinderen had de staf geen toekomstvisie (24% tot 41%). Dit duidt op een 'van dag tot dag' benadering van de kinderen. Over 76 kinderen is wel een toekomstvisie gegeven voor wat school betreft, het grootste aantal. School is natuurlijk meetbaar: rapportcijfers en voortgang geven duidelijk een indicatie voor hoe het zich in de toekomst zal

ontwikkelen. Voor een kwart van de kinderen (over wie een visie is gegeven) wordt een onsuccesvolle schoolcarrière verwacht, voor 55% een succesvolle. Over de andere zaken zijn de verwachtingen een stuk positiever. Dit is niet echt vreemd, gezien het feit dat een groot deel van de kinderen er eigenlijk nu al behoorlijk alleen voorstaat. Als ze groter zijn zullen ze weinig keus hebben. De relatie met de ouders wordt ook positief ingeschat, van 77% van de kinderen wordt verwacht dat ze in de toekomst een positieve relatie zullen onderhouden. Uit tabel 8 bleek dat slechts 52% van de ouders regelmatig op bezoek komt. De verwachting dat driekwart van de kinderen een goede relatie met de ouders in de toekomst zullen hebben lijkt dan ook wat aan de optimistische kant.

7 Professionaliteit van de tehuizen

Organisaties met een duidelijke structuur, waarin taken goed omschreven en vastgelegd zijn, hebben een goede kans om soepel te functioneren. De organisatiestructuur is een van de meetpunten om de professionaliteit van een instelling mee te bepalen.

7.1 Organisatiestructuur

De volgende typen organisatiestructuren zijn wij tegengekomen:

Tabel 18: Organisatiestructuur

1x	1x	2x	3x	2x	1x
Stg. Bestuur	Particulier	Kerkbestuur	Kerkbestuur	Kerkbestuur	Ministerie
Directie	Vrijwilligers	Kinderhuiscommissie	Directie	Weesouder(s)	Directie
Staf		Weesouder(s)	Staf		Staf

Vier instellingen hebben voor de dagelijkse zorg van de kinderen weesouders/moeders ingezet. In drie van deze instellingen zijn dit mensen die zelf vanwege sociale omstandigheden opvang behoeven. Van belang is dat deze mensen een goede en professionele begeleiding krijgen, willen zij een opvoedkundige bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van de kinderen. Het van bestuurswege instellen van een kinderhuiscommissie kan positieve gevolgen hebben voor het tehuis: één aanspreekpunt en een groep mensen dat ingezet kan worden bij bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding en fondswerving. Bij het door een particulier bestuurd kinderhuis troffen wij de minst gunstige omstandigheden aan. Regulering van de sector is dan ook zeer aan te bevelen. Het beeld dat uit de interviews naar voren is gekomen, laat zien dat de kwaliteit van de opvang voor een deel samenhangt met de kwaliteit van het bestuur: indien dat zich actief inzet, werkt aan oplossingen en visieontwikkeling, fondsen en personeel werft en een handje helpt binnen het tehuis, zijn de kinderen beter af dan als dat niet gebeurt.

7.2 Personeel, opleiding en training

Kwaliteit van zorg hangt ook samen met de kwaliteit en kwantiteit van de directie, het verzorgend en begeleidend personeel en het ondersteunend personeel. De ratio tussen het aantal personeelsleden en het aantal opgevangen kinderen loopt sterk uiteen bij de verschillende tehuizen. In een drietal instellingen is er een personeelslid voor elke 15 kinderen, terwijl er in een ander tehuis daarentegen evenveel personeelsleden als kinderen zijn. Gemiddeld is de ratio 5 kinderen op 1 personeelslid.²⁴

Van de 76 voltijdse personeelsleden is tweederde deel belast met de verzorging en begeleiding van de kinderen, terwijl de rest ondersteunend werk verricht (kokkin, tuinman

²⁴ Bij de berekening van de ratio zijn alle personeelsleden meegeteld, waarbij is aangenomen dat part-time personeel voor de helft van de tijd in dienst is (= dus 0,5 full-time).

etc). De verdeling over de kindertehuizen is zeer scheef: 50% van het personeel dat zich met de begeleiding en zorg voor de kinderen bezighoudt, is werkzaam bij twee instellingen. Het ondersteunend personeel is laag geschoold, terwijl het verzorgend personeel tenminste een lagere beroepsopleiding heeft genoten (LBGO) of de MULO heeft doorlopen. Een beperkt deel van de directies en staf heeft een middelbare of hogere beroepsopleiding (vnl onderwijzers, verpleegkundigen, en maatschappelijk werkers) achter de rug. In een aantal gevallen is de leiding van het tehuis in handen van personen met weinig formele opleiding, maar met een groot aantal jaren praktische ervaring in het tehuis. Er bestaat een duidelijke behoefte aan bijscholing voor de verzorgende staf en directie van een aantal tehuizen. Een belemmerende factor hierin is dat de leiding en staf zich vaak nauwelijks vrij kan maken voor het volgen van trainingen, omdat er een gebrek is aan vervanging om de dagelijkse zorg te continueren.²⁵ Trainingen dienen hiermee rekening te houden: in korte modules en cursustijden in overleg met de instellingen.

Omdat de personeelsdruk groot is, is de dagindeling van de kinderen vaak aan vrij strenge regels onderworpen. In onderstaande tabel is een ‘standaard’ dagindeling weergegeven.

Tabel 19: Standaard dagindeling

Tijd	Door de week	Zaterdag	Zondag
5.30	Opstaan	Uitslapen	
5.30 - 7.00	baden, corvee, bidden, ontbijt		
7.00 – 13.00	Naar school	Grote schoonmaak erf en tehuis	Kerkbezoek
14.00	Eten, corvee		
15.00	Rusten		Bezoekdag voor familie
16.00	Huiswerk maken		
17.00	Spelen		
18.00	Bidden, eten, corvee		
19.00-21.00	Baden, spelen, tv kijken		
21.00/22.00	Slapen		

In sommige kindertehuizen is er een paar keer in de week ‘s middags een speciale activiteit bijv. zwembad of een sportleraar die langskomt om te voetballen of huiswerk maken onder begeleiding van een leraar. Ook wordt in het weekend wel eens een activiteit ondernomen zoals het collectief bezoeken van een bruiloft of bigi jari (verjaardag). De kinderen hebben aangegeven dat zij uitjes ontzettend leuk vinden (zie paragraaf 5.6) en daaraan diens ons inziens gehoor gegeven te worden.

²⁵ 70% van de mensen die een extra training hebben gevolgd over het werken met kinderen werkt bij 1 instelling.

7.3 Inzet externe deskundigen en vrijwilligers

De helft van de tehuizen kent een vorm van huiswerkbegeleiding voor de kinderen, waarbij meestal leerkrachten op deeltijdse basis worden ingezet. Bij de andere tehuizen houdt de staf blijkbaar zelf toezicht op het huiswerk. De huiswerkbegeleiding schiet, gezien de schoolprestaties van de kinderen tekort. De meeste tehuizen hebben een regeling met het ministerie van Sociale Zaken om medische kosten te dragen, of hebben in hun netwerk een arts zodat die kosten beperkt blijven. Hiernaast is er bij drie instellingen sprake van inzet van externe deskundigheid bijv. een psycholoog of maatschappelijk werkster. Zeer opmerkelijk is dat slechts in drie van de tehuizen vrijwilligers betrokken zijn bij het werk, terwijl men zou verwachten dat de tehuizen in staat zouden moeten zijn om vrijwilligers te interesseren om mee te helpen. Hier lijkt veel ruimte voor verbetering te bestaan.

7.4 Intake, begeleiding en terugplaatsing

Om meer inzicht te krijgen in de begeleiding van de kinderen in het tehuis werden vragen gesteld over de intake procedure, de begeleidingsaspecten tijdens de periode van opvang, en de criteria voor terugplaatsing in het gezin. Het aanmelden van kinderen gebeurt in de regel na een bezoek van de moeder of een ander familielid. Het verhaal wordt aangehoord, soms een beetje onderzocht en dan wordt –indien er plek is en het geval urgent genoeg wordt bevonden- het kind opgenomen. Vier instellingen eisen een sociaal rapport van Sociale Zaken alvorens het kind op te nemen. Dit werkt drempelverhogend, aldus een bestuurslid. “Het dwingt moeders serieus met de problematiek om te gaan. Ze kan niet in een opwelling het kind plaatsen.” Er is een instelling waar alle kinderen via de jeugdpolitie worden aangemeld en een waar dat bij ongeveer de helft van de kinderen het geval is.

De intake bestaat over het algemeen uit een kennismakingsgesprek tussen de directie of staf en het kind waarin de huisregels worden uitgelegd. Nergens wordt op dat moment een diepgaand psychologisch gesprek gevoerd met het kind. Gebrek aan deskundigheid wordt genoemd als reden, maar ook het idee dat het kind op z'n gemak gesteld dient te worden en niet meteen met het verleden geconfronteerd.

Het is echter zo dat de begeleiding na de intake vaak niet veel anders wordt: er is maar een instelling waar een begeleidingsplan wordt opgesteld voor het kind. In de rest van de gevallen wordt het kind in het dagelijks patroon van de instelling opgenomen. Alleen bij problemen is er speciale aandacht. Drie instellingen beschikken over een of meerdere maatschappelijk werksters (eigen of via de overheid), in twee daarvan hebben de kinderen een individueel aangewezen begeleider. Binnen het overgrote deel van de instellingen is de (niet voor het werken met kinderen opgeleide) dagelijkse staf verantwoordelijk voor de begeleiding van de kinderen.

In de kindertehuizen wordt een ‘file’ gemaakt van het kind bij aankomst: dit is meestal in een schrift, waar de basisgegevens van het kind worden opgeschreven of in een ordner waar formele documenten worden bewaard (medische kaart, geboortecertificaat, vaccinatiepapieren). Bij twee instellingen is er een maatschappelijk werker of begeleider die op gezette tijden de voortgang van het kind noteert. Er wordt naar ons idee weinig

bijgehouden over de kinderen: zo is er regelmatig geen contactadres van een familielid te vinden en worden bijvoorbeeld ook medische gegevens niet goed bijgehouden. Een bestuurslid vertelde het volgende: “Ik hield het wel bij in een schrift. Maar daar ben ik mee gestopt want alleen als een kind iets fout had gedaan werd het opgeschreven. Als je dan in het schrift teruglas was het heel negatief en dat vond ik ook niet goed”.

Op een dag moeten de kinderen ook weer vertrekken. De criteria die door de staf en besturen genoemd zijn als reden voor vertrek zijn tweeledig. Bij kinderen die vooral zijn opgenomen vanwege scholing, is het afronden of niet meer voortzetten van de opleiding de voornaamste reden tot vertrek. Kinderen die vanwege sociaal-economische redenen zijn opgenomen, kunnen pas naar huis terug indien de thuissituatie is verbeterd. Wangedrag wordt ook wel genoemd, evenals huwen. Bij slechts een van de instellingen werd een actief sociaal begeleidingstraject voor de ouders aangeboden om terugplaatsing van het kind te bespoedigen. In de meeste andere instellingen heeft men nauwelijks contact met de ouders, noch voor het opvoeden van het kind (tenzij deze het echt te bont maakt) noch voor het begeleiden van de ouders zelf.

Bestuursleden en staf noemden terugplaatsing thuis wel als vertrek criterium, bij doorvragen vertelde men dat dit slechts zeer zelden gebeurt. De klacht dat kinderhuizen vol zitten met oudere tieners die nergens anders heen kunnen komt voort uit dit gegeven. De cijfers van duur van verblijf in onze steekproef laten zien dat dat per tehuis verschilt: in drie tehuizen woonde 50% of meer van de oudere kinderen al vijf jaar of langer in het tehuis. Bij drie andere tehuizen woonde meer dan 70% van de kinderen er nog maar 2 jaar of korter. Een actief beleid van de instelling kan dus veel verschil maken.

Geconcludeerd kan worden dat de professionaliteit in de meeste tehuizen veel te wensen overlaat. Het tehuis wordt door bestuur, directie en staf te vaak gezien als een centrum voor kinderen die tijdelijk opvang -in de zin van verzorging- nodig hebben, en nauwelijks als een professionele instelling die specifieke begeleiding aan kinderen in achterstandssituaties wil aanbieden. Om de omslag naar een meer professionele opvatting en instelling te maken zullen zowel besturen, directies als staf meer training en/of bijscholing moeten krijgen. Daarnaast zal men veel meer accent op een deskundige intake en begeleiding van de kinderen moeten gaan leggen.

7.5 Specialisatie en verandering

Instellingen is gevraagd naar de grootste verandering die ze in de loop der tijd hebben ondergaan. De antwoorden waren uiteenlopend: verhuizingen, renovaties, uitbreidingen en inkrimpingen zijn de fysieke veranderingen die bijna alle instellingen in de loop van hun bestaan wel hebben ondergaan. Interessanter zijn de veranderingen wat doelstelling en doelgroep betreft. Een tweetal instellingen heeft de doelstelling drastisch gewijzigd na de oprichting: een instelling zou bejaarden opvangen en besloot dat de nood voor kinderopvang toch hoger was. Een andere instelling heeft haar algemene ‘opvang van kinderen’ doelstelling gewijzigd en is momenteel gespecialiseerd in het opvangen en begeleiden van seksueel en/of lichamelijk mishandelde kinderen. De overige instellingen hebben hun doelstelling –die vaak is vervat in een zin als: het opvangen van kinderen in nood- aangehouden.

De nood waarin deze kinderen verkeren is in de loop der jaren wel veranderd. Waren het in het verleden vooral kinderen die vanwege scholing of vanwege het overlijden van een of beide ouders werden opgevangen, nu zijn het kinderen met een problematische sociale achtergrond. Vier instellingen vertelden dat van de kinderen die ze nu opvangen veel meer afkomstig zijn uit gebroken gezinnen met alleenstaande moeders dan voorheen. Dat heeft z'n weerslag op het gedrag van de kinderen: 'Vroeger was 100% geslaagd, nu zien ze het belang van scholing niet meer, zo worden ze nu [door de ouders] opgevoed.' De kinderen worden moeilijker gevonden, mondiger, minder gehoorzaam. Vier instellingen noemden dit als de grootste verandering die is opgemerkt.

Positief is dat drie instellingen zichzelf als meer professioneel kwalificeert dan voorheen: er is nu een betere leiding en er zijn regels die nageleefd worden.

Als specialisatie hebben de instellingen zelf onderstaande typering genoemd:

- seksueel misbruikte, mishandelde kinderen
- kinderen in conflict met hun omgeving, verwaarloosde kinderen, allemaal via justitie
- veel zwakker begaafde kinderen
- niet echt, wezen worden wel meteen opgenomen
- (half) wezen en kinderen uit sociaal zwakkere gezinnen
- kinderen van ouders in conflict en geen of weinig verzorging
- veel internaatskinderen en voor de helft ook kinderen uit probleemgezinnen
- veel kinderen uit het binnenland, vroeger agressievere kinderen en slachtoffers
- vooral hindostanen
- opvoeden van allerlei etniciteiten

Op de vraag of het tehuis met een bepaald soort kinderen duidelijk succes heeft geboekt kon men in de meeste gevallen geen echt antwoord geven. Er kwamen antwoorden zoals 'kinderen die willen', 'geen in het bijzonder', 'meest succes met minst moeilijke kinderen', 'hangt van het individuele kind af'. Slechts in een geval kwam er een antwoord dat in de richting van een zekere systematische factor wees nl. 'kinderen waarvan de ouders samenwerken met het tehuis'.

De onderzoekers hebben geprobeerd aan de hand van de kenmerken van de kinderen nadere aanwijzingen voor specialisatie te vinden. De duidelijkste indicatie voor specialisatie was de etniciteit, want in de helft van de tehuizen behoorde 70% of meer van de kinderen tot een etnische groep. In twee tehuizen bleken negen van de tien kinderen ouder dan 10 jaar en in twee tehuizen was 80% van de kinderen korter dan twee jaar in het tehuis.

De enige duidelijke gestuurde specialisatie heeft plaats heeft gevonden is een instelling die zich toe heeft gelegd op het op professionele wijze opvangen en begeleiden van seksueel misbruikte en/of mishandelde kinderen. Het proces van specialisatie is niet eenvoudig te realiseren, omdat het specifieke deskundigheid vergt die ontwikkeld of ingehuurd moet worden. Bij de betreffende instelling heeft dit proces succesvol plaats gevonden, maar de exploitatie kosten -m.n. kosten van een deskundige staf- liggen veel hoger dan bij de andere tehuizen. Dit betekent dat er teruggevallen moet worden op externe donoren. Binnen de Surinaamse context kunnen de meeste tehuizen zich nauwelijks financieel in stand houden, laat staan een transitieproces naar specialisatie en de exploitatiekosten als dat proces voltooid is bekostigen.

Voor het onderzoek was interessant om de visie van de besturen en staf m.b.t. de toekomst enigszins vast te leggen. Dit werd gedaan op basis van een vraag naar concrete plannen tot verandering bij de instelling, en ten tweede via een bredere vraag naar eventuele structurele veranderingen binnen de sector. Een tehuis heeft helemaal geen plannen. De meeste concrete plannen (negen keer genoemd) hebben betrekking op renovaties, vervanging, uitbreiding of iets toevoegen aan het bestaande complex. Een keer werd aantrekken van personeel genoemd. Twee keer is geweest op het belang van verzelfstandiging (eigen inkomsten genereren) en twee keer op training. Een bestuur wil naar begeleid wonen van de oudere kinderen die hun weg moeten vinden in de samenleving.²⁶

Ten aanzien van ontwikkelingen binnen de sector werd diverse malen verwezen naar de overheid die nauwelijks verantwoordelijkheid in de sector op zich neemt (m.n. te weinig subsidie). De noodzaak voor meer samenwerking werd genoemd o.m. centraal meldpunt, netwerk of platform voor kinderplichtbesturen, meer informatie-uitwisseling met scholen, opzetten/automatiseren gegevensbestanden. Verschillende malen werd de behoefte aan meer specialisatie aangegeven bijv. voor zwervers, prostituees, zwangere meisjes, moeilijk opvoedbare kinderen, kinderen met leerproblemen, aandacht voor tieners, niet bij elkaar zetten van te uitlopende soort kinderen. Iemand anders vond juist dat diverse soort kinderen elkaar kunnen corrigeren. De behoefte aan goed personeel en meer scholing werd naar voren gebracht. Ook is genoemd de behoefte aan ambulante hulpverlening in de sector.

7.6 Samenwerking

Diverse tehuizen vertelden bij de vraag naar samenwerking met anderen lid te zijn van de Vereniging Particuliere Sociale Instellingen (VPSI). Daarnaast hebben de EBG internaten via de Internaats Commissie contact met elkaar. Een paar tehuizen heeft contact met een gemeente en een enkeling noemt de overheid. Over het algemeen lijkt de inbedding in samenwerkingsverbanden zwak, terwijl dit voor het opkrikken van het tehuis -zowel financieel als qua deskundigheid- juist van groot belang kan zijn. Er lijkt dan ook te weinig beleid vanuit het bestuur en/of directie te bestaan op dit punt. Opvallend is dat er nauwelijks betrokkenheid van ex-pupillen bij de tehuizen is, terwijl dit een goede mogelijkheid voor fundraising en voor inzet van vrijwilligers zou zijn. In een beperkt aantal gevallen wordt dit wel gedaan, maar er is nauwelijks systematische aanpak.

Uit de gesprekken is naar voren gekomen dat de relatie met de overheid over het algemeen beperkt is. Van oudsher subsidieerde de overheid sociale particuliere instellingen via een maandelijkse uitkering per kind en/of door het betalen van (een deel van) de salarissen van personeelsleden. De laatste decennia is deze subsidie –door inflatie en bezuinigingen- steeds minder waard geworden en tot een schijn van de werkelijke kosten gereduceerd. Wel betaalt Sociale Zaken het salaris van minimaal 100 personen, verspreid over een aantal kinderplichthuizen. Deze ambtenaren zijn overwegend werkzaam in de ondersteunende beroepen. Het overgrote deel van de instellingen is bijna geheel afhankelijk van donaties. Sociale Zaken gaat nog steeds uit van de idee dat zij de eindverantwoordelijkheid draagt voor de hulpverlening aan sociaal zwakkeren, dus ook voor de kinderen in de tehuizen. Het beeld dat ons tijdens een

²⁶ In totaal werden 16 verschillende zaken genoemd door de besturen. Ook de staf werd dezelfde vraag gesteld, maar er was niet veel verschil in antwoorden tussen bestuur en staf op dit punt, zodat alleen de antwoorden van de bestuursenquete zijn verwerkt.

vraaggesprek geschetst werd, is er een van een overheid die voornemens is alles aan te pakken, te reguleren en te verbeteren, terwijl men momenteel zelfs een expliciete overheidstaak als het formuleren van broodnodige wet- en regelgeving overlaat aan een instelling als de VPSI.

Instellingen hebben wel contact met het bureau Jeugdzorg van Sociale Zaken, waar maatschappelijk werkers een Sociaal Rapport op kunnen maken waarin de sociale situatie/achtergrond van een kind wordt vastgelegd. Daarnaast heeft een aantal instellingen contact met de jeugdpolitie. Een van de instellingen heeft zo vaak met jeugdpolitie te maken dat zij ertoe is overgegaan medewerkers van de politie cursussen aan te bieden om op pedagogisch verantwoorde wijze met kinderen in problemen om te gaan. De samenwerking wordt momenteel als goed omschreven.

Door een instelling is het Medisch Opvoedkundig Bureau genoemd als overheidsinstelling waarmee wordt samengewerkt. Het MOB is een overheidsinstelling die tot doel heeft: het bewaken en bevorderen van de geestelijke en lichamelijke gezondheid van de in zijn ontwikkeling bedreigde mens van 0-23 jaar. Het is dus verwonderlijk dat niet meer instellingen contact hebben met het MOB. Stimulering van inhoudelijke opvoedkundige uitwisseling is aan te bevelen.

8 Guyana en Trinidad: een vergelijkend perspectief

Elke samenleving heeft een specifieke sociale geschiedenis, welke het resultaat is van de interactie tussen vele factoren. Dat maakt vergelijkingen tussen samenlevingen vaak problematisch. Toch zien we dat een kindershuis een zorginstelling is die we in vele samenlevingen terugvinden. Van soortgelijke sociale instellingen in andere samenlevingen kunnen we wel iets leren, omdat het helpt om zaken in een bredere context te plaatsen. Dat is de overweging geweest om naast Suriname ook Guyana en Trinidad bij het onderzoek te betrekken. In deze landen heeft er geen uitgebreid onderzoek plaatsgevonden, maar ging het vooral om een oriëntatie op de daar aanwezige aanpak en visie rond institutionele jeugdzorg. Uit een eerste beschrijving (zie paragraaf 4.6) bleek al dat de institutionele jeugdzorg in Suriname in ieder geval in kwantitatief opzicht veel groter is dan die in Guyana en Trinidad. Ook bleek dat de betrokkenheid van religieuze organisaties bij deze zorg in Suriname, en eveneens in Trinidad, een gegeven is, terwijl dit in Guyana wel aanwezig is, maar niet door een ieder wordt geaccepteerd. Via gesprekken en bezoeken is getracht ook kwalitatieve verschillen op te sporen.

8.1 Guyana

In Guyana is er gesproken met Mevr. Frazer, directrice van het Rode Kruis. Deze organisatie is verantwoordelijk voor het *Convalescent Home* (een soort Lotjeshuis) voor heel jonge kinderen. De kinderen stromen door naar een drietal kindhuizen waar het Rode Kruis een band mee onderhoudt en ook trainingen verzorgt t.b.v. het personeel. Het Rode Kruis werkt met de overheid samen via een aantal *Welfare* klinieken (een soort consultatiebureau) t.b.v. de gezondheidszorg, maar ook verstrekking van kleding e.d. Het Rode Kruis heeft in Guyana dus ook andere taken op zich genomen dan in Suriname, hetgeen o.m. samenhangt met het feit dat de religieuze organisaties tijdens het staatsocialisme nauwelijks ruimte kregen om zich op maatschappelijk gebied te ontwikkelen. Mevr. Frazer gaf ook een overzicht van bestaand werk voor zieke en gehandicapte kinderen en de algemene situatie in het land. Het Rode Kruis constateert een toename van ondervoedingsgevallen bij kinderen t.g.v. armoede.

Een ander gesprek vond plaats met het recentelijk gepensioneerde hoofd van de afdeling jeugdzorg van het Ministerie van Welzijn, Mevr. Conway. Zij gaf ons een overzicht van bestaand jeugdwerk. Er zijn nooit veel tehuisen in Guyana geweest, maar de instabiliteit in de gezinnen heeft de behoefte aan opvang doen toenemen. Er is ook een speciaal tehuis buiten Georgetown (te Mahaica) voor opvang van straatkinderen en arme kinderen. Zij was zelf inmiddels hoofd geworden van het in juni 1999 geopende *Drop in Center* voor straatkinderen in Georgetown, welke door UNICEF gefinancierd werd. Het is een dagopvang voor kinderen die s'avonds nog wel bij een familielid of thuis terecht kunnen.

Er zijn weinig vervolgonderwijs mogelijkheden voor kinderen in de districten en het binnenland en slechts twee internaten (een van de overheid en een particulier). Een aantal goede leerlingen krijgen een beurs van de overheid en worden bij gezinnen in Georgetown geplaatst. Anderen kunnen verder studeren indien de eigen familie hen opvangt. Het

Ministerie van Welzijn heeft weinig subsidiemiddelen, maar houdt wel toezicht op de tehuizen. Er worden onaangekondigde bezoeken aan de tehuizen gebracht, er wordt vooral gelet op sanitaire voorzieningen en men voert gesprekken met de kinderen. De overheid kan een tehuis sluiten indien het niet voldoet aan de minimale vereisten. Opvallend is dat de meeste tehuizen bij aanvragen voor opvang van een kind de ouders/verzorgers verwijzen naar het Ministerie voor het opmaken van een sociaal onderzoek en het uitbrengen van een rapport. Volgens Mevr. Conway is terugplaatsing van kinderen wel mogelijk wanneer m.n. de moeder begeleid wordt.

Er zijn bezoeken gebracht aan twee kindertehuizen t.w. het Joshua House Children's Center en St. Ann's Orphanage (Katholiek), waarbij met de directies is gesproken.

Het Joshua House is in 1975 opgericht door de Unified Family Church (Moon Beweging) en had als doel om kinderen op te vangen van werkende moeders die lid waren van de gemeente. Het was bedoeld als dag en avondopvang. Het aanbod was groot, ook van niet-leden en groeide tot 70 kinderen. Langzamerhand veranderde het echter in permanente opvang en dus in een kindertehuis. De leeftijd van de kinderen is van 4 tot 12 jaar, maar een aantal kinderen dat reeds van school af is, maar geen andere huisvesting heeft, wordt ook nog opgevangen. Vanwege verbouwingen aan het tehuis is de capaciteit gereduceerd tot 40, maar worden toch 50 kinderen opgevangen. De gemeente kon de kosten van het tehuis niet dragen, waardoor het is omgezet in een particulier tehuis, maar wel met een religieuze basis. De exploitatie van het tehuis blijft echter problematisch, omdat de ouders/verzorgers niet bijdragen in de kosten. Men leeft vooral van donaties, plus een jaarlijkse beperkte subsidie van de overheid. Er is een bestuur voor het tehuis, maar dat springt vooral bij in noodgevallen. Er is wel een duidelijke relatie met de overheid. Het tehuis maakt een overzichtsrapport op voor het Ministerie van Welzijn over het aantal opgevangen kinderen, terwijl de kosten voor geneeskundige behandeling van de kinderen door de overheid gedragen wordt.

Bij aanmelding van kinderen doet het tehuis zelf geen sociaal onderzoek. Wanneer het Ministerie van Welzijn een kind plaatst dan maakt die wel een sociaal rapport op. Voor het overige dienen de ouders de gegevens van het kind schriftelijk vast te leggen, zodat het tehuis een file kan bijhouden. De meeste kinderen komen uit gebroken gezinnen, of zijn door ouders die naar het buitenland vertrokken achtergelaten. Er zijn ook seksueel misbruikte kinderen opgenomen en veelal komen de kinderen uit een sociaal-economisch zwak milieu. In de vakanties behoren de kinderen naar huis te gaan, maar ca. 35 van de 50 kinderen hebben dat niet gedaan of konden nergens terecht. Naar schatting krijgt slechts een kwart van de kinderen weleens bezoek. De leiding is tevreden over de schoolprestaties van de meeste kinderen. Ze komen wel met leerachterstanden binnen, maar men probeert dat weg te werken via huiswerkbegeleiding. Het tehuis wordt geleid door een echtpaar plus twee leidsters. De leiding kwam goed gemotiveerd over en de kinderen waren zeer beleefd.

St. Ann's Orphanage is in 1859 opgericht door de Rooms Katholieke Zusters uit de Ursuline Orde. Het is een tehuis voor meisjes, terwijl de RK ook een tehuis voor jongens heeft. In het tehuis waren 56 meisjes aanwezig, waarvan ca. 10 echte weeskinderen, 10 uit het binnenland die m.n. onderwijs in de stad volgden, en de rest uit sociaal-economisch zwakke milieus. Van de meisjes zaten 31 al op scholen van secundair onderwijs (MULO e.d.). Het tehuis maakte een zeer gedegen indruk en had voldoende personeel met een fulltime staf van 5 zusters of leidsters, plus 2 ondersteunende personeelsleden. Daarnaast waren er nog 4 tot 7 parttimers die hielpen bij de studie en recreatie. Ook hier droegen de ouders niets bij in de kosten, zodat

men afhankelijk was van donaties. Bijdragen van donoren, relaties en oud-leerlingen in het buitenland gaven wat armslag, naast de bijdragen uit de collectes van de RK gemeenten.

Met de overheid is er vooral een relatie op het gebied van opvang en terugplaatsing van kinderen. Het tehuis vraagt voor elk kind dat men wil plaatsen een sociaal rapport van het Ministerie van Welzijn en dit wordt ook gedaan. Bij terugplaatsing laat men ook eerst het Ministerie een sociaal onderzoek verrichten. Het tehuis werkt hard aan de opleiding en vorming van de meisjes. Interessant is dat een aantal oudere kinderen met leerachterstanden wordt geholpen via *home schooling* (thuis onderwijs). Dit is gebeurd in overleg met het Ministerie van Onderwijs. De leerlingen staan officieel ingeschreven op een school, maar de zusters van het tehuis verzorgen zelf de lessen. Op deze wijze is er meer individuele aandacht voor deze zwakke leerlingen, terwijl er toch controle via de school is. Het is wel tijdrovend voor de zusters van het tehuis, maar die zien dat als belangrijk voor de toekomst en kansen van de meisjes. De meisjes leren in het tehuis ook koken en tuinieren. Meisjes die te oud worden voor het tehuis kunnen doorstromen naar een opvangtehuis voor werkende meisjes: St. Bernadette's Hostel, met een opvangcapaciteit voor 24 meisjes.

De United Nations Children's Fund (UNICEF) is vrij actief in Guyana. Dit bleek uit een gesprek met Dhr. Olufeni, staf lid bij deze organisatie. Men heeft jarenlang met de overheid gewerkt aan het vraagstuk van de naar schatting 200 straatkinderen.²⁷ Hier is inderdaad actie op genomen middels opening van het tehuis in Mahaica en het *Drop in Center*. Verder had de overheid in Linden een doorgangstehuis opgezet voor seksueel misbruikte kinderen en een vakschool voor moeilijk opvoedbare kinderen. UNICEF is thans bezig met de monitoring van de rechten van het kind en heeft in dit kader een aantal studies laten uitvoeren, welke wij ter inzage kregen. Volgens UNICEF is de herintegratie van kinderen uit de diverse tehuizen in de samenleving problematisch. Verder is er weinig wetgeving en regelgeving m.b.t. de tehuizen en controle daarop. Ook zijn er voor Guyana vrij weinig (donor)fondsen beschikbaar voor projecten t.b.v. kinderen.

Door zowel het UNICEF als anderen werd verwezen naar een rapport van Prof. G.K. Danns, die een belangrijke situatie analyse had gemaakt over *Children in especially difficult circumstances in Guyana* (1992). Dit rapport werd gekopieerd, terwijl wij Prof. Danns ook persoonlijk hebben gesproken. Het rapport geeft een vrij volledig beeld over de situatie van straatkinderen en kinderen in instituten. Tot de laatste groep worden gerekend kinderen in *Camp House*, een jeugdgevangenis welke valt onder de Politie. Verder de *New Opportunity Corp*, een inrichting voor moeilijk opvoedbare en delinquente kinderen, welke onder toezicht staat van de para militaire Guyana National Service. Deze inrichting was in 1979 opgezet uit een fusie van twee andere opvoedingsgestichten. Een derde instituut is de *Sophia Special School*, een vakschool voor moeilijk opvoedbare kinderen, welke in 1975 is opgezet.

Het meest relevante deel van het rapport van Danns voor ons eigen onderzoek betreft zijn beschrijving van de kinderen in weeshuizen. Hij heeft 91 kinderen van 8 t/m 14 jaar in vijf weeshuizen geïnterviewd.²⁸ De tehuizen hadden samen een capaciteit voor 235 kinderen,

²⁷ G.K. Danns maakt melding van 416 kinderen die in 1988 permanent op straat leefden en nog eens 898 die er dagelijks grotendeels rondhingen, waarvan tenminste 85% jongens was. In 1991 was dit aantal behoorlijk teruggebracht door de aanpak van de overheid en plaatsing in diverse instituten. Danns vond toen nog maar 47 straatkinderen, allen jongens.

²⁸ Het lijkt er op alsof Danns weeshuizen heeft uitgekozen als een speciale groep van tehuizen, waar kinderen het wellicht moeilijker zouden hebben in vergelijking met de andere kinderhuizen. Evenals in Suriname blijkt

waarvan 85% was benut. De kinderen in de Guyanese tehuizen leken daar gemiddeld langer te verblijven dan die in de Surinaamse tehuizen.²⁹

Het bleek dat 59% van de kinderen uit een eenouder gezin kwam met een vrouw als hoofd. Dit verschilt nauwelijks van de cijfers van het onderzoek in Suriname, waar 60% van de kinderen uit een dergelijk gezin blijkt te komen (zie tabel 10, de eerste woonperiode). Opvallend was dat 65% van de kinderen in de Guyanese tehuizen aangaf dat er nog een broer of zus in het tehuis zat, terwijl dit in Suriname bij 58% het geval was. Zeven van de tien kinderen in de Guyanese tehuizen vonden het wonen thuis redelijk prettig; de overigen vonden het niet prettig of konden zich hun thuissituatie niet meer herinneren. De meeste kinderen gaven aan dat ze thuis wel konden opschieten met de huisgenoten. Deze vragen zijn in ons onderzoek iets anders gesteld en minder vergelijkbaar. Enigszins vergelijkbaar zijn de antwoorden van de kinderen op de vraag wat ze thuis niet leuk vonden. Straf en ruzie in huis werden in beide landen het meest genoemd. Daarnaast vond een deel van zowel de Guyanese als Surinaamse kinderen werken niet leuk en ook het feit dat ze iets niet mochten doen.

De kinderen in de Guyanese tehuizen is ook gevraagd waarom ze in het tehuis terecht waren gekomen. De meest genoemde redenen waren evenals in Suriname verwaarlozing, ouders die werken (geen oppas), huisvesting, gedrag van het kind en betere onderwijskansen.³⁰ Deze antwoorden corresponderen evenals in het Surinaamse onderzoek niet helemaal met de werkelijke aanleiding van het uit huis plaatsen. Danns heeft namelijk eerder ook gevraagd naar de reden waarom men het ‘ouderlijk’ huis moest verlaten. Op basis van die antwoorden concludeert hij: “Children who end up in orphanages are victims of family breakdown”. Dit kan niet zonder meer gesteld worden voor de Surinaamse tehuizen, maar de situatie hier gaat wel een behoorlijk eind in die richting.

De kinderen uit de tehuizen in Guyana ontvangen iets minder vaak bezoek dan die in Suriname (resp. 46% om 57% die regelmatig bezoek kreeg).³¹ Interessant is de vraag aan de Guyanese kinderen van wie zij houden en wie van hen houdt (zie tabel 20). Moeder of een tante zijn het meest genoemd.

de naam weeshuis niet meer te duiden op een groot aantal weeskinderen, maar meer op halfwezen of kinderen die tijdelijk uit huis geplaatst zijn.

²⁹ In de Surinaamse tehuizen verbleef 22% van de kinderen 5 jaar of langer in het tehuis, terwijl dit in Guyana 47% was. Dit kan te maken hebben met het feit dat het onderzoek van Danns betrekking had op een iets oudere leeftijdsgroep (8-14 jaar) dan het Surinaamse onderzoek (5-15 jaar), waardoor de jongste kinderen al een langere periode in het tehuis achter de rug hadden. Een andere verklaring is dat het uitzicht op terugplaatsing in Guyana minder groot is m.n. voor echte wezen.

³⁰ Opvallend was dat in het Guyanese onderzoek 38 kinderen niet wisten waarom ze in het tehuis zaten of geen antwoord gaven, terwijl het in Suriname 15 kinderen betrof.

³¹ Het lagere percentage in Guyana hangt wellicht samen met de selectie van de tehuizen nl. allemaal zgn. weeshuizen waar een groter aantal kinderen geen ouders heeft.

Tabel 20: Familieleden waar het kind om geeft en die geven om kind

Familie leden	Kinderen geven om:			Geven om kinderen:		
	M	F	Totaal	M	F	Totaal
Moeder	8	11	19	12	10	22
Vader	3	3	6	2	3	5
Broer/zus	7	8	15	3	4	7
Oma	5	2	7	6	2	8
Opa	2	-	2	1	-	1
Grootouders	2	-	2	4	1	5
Tante	12	12	24	9	14	23
Oom	3	1	4	2	2	4
Ouders	1	-	1	-	-	-
Andere familieleden	3	3	6	3	1	4
Alle familieleden	2	4	6	4	2	6
N.v.t	6	2	8	10	1	11
Vrienden	-	-	-	1	1	2

De gevoelens van de kinderen in Guyana en Suriname t.o.v. de staf in het kinderdhuis verschilden niet veel. In beide landen liet meer dan 80% zich positief uit over de staf. In beide landen hebben de meeste kinderen ook wel vrienden in het kinderdhuis en lijkt men goed te kunnen omgaan met de omgeving in het tehuis. Toch is opvallend dat in Guyana driekwart van de kinderen liever in het tehuis wil wonen i.p.v. elders, terwijl in Suriname 62% van de kinderen liever niet in het tehuis woont indien ze een keus zouden mogen maken. Dit lijkt te maken met het feit dat de kinderen in de Guyanese tehuizen uit iets problematischere gezinnen komen dan die in Suriname. maar nogmaals moet gewezen op het feit dat het in het Guyanese onderzoek ging om weeshuizen, terwijl in het Surinaamse onderzoek een selectie uit allerlei kindertehuizen werd gemaakt. Degenen die liever elders wonen kiezen in beide landen vooral voor het inwonen bij de moeder.

In het onderzoek van Danna staan nog diverse interessante bevindingen, waaronder de hiernavolgende tabel over de zelf perceptie van de kinderen daar. Op basis van de uitkomsten concludeert hij "... a large majority of children in such institutions have low self esteem, lack self confidence and view themselves as powerless to determine outcomes in their lives."

Tabel 21: Idee dat kinderen in kindertehuizen over zichzelf hebben.

Hoe sterk ben je het eens of oneens met deze statements over jezelf?	Sterk mee eens	Een beetje mee eens	Neutraal	Een beetje mee oneens	Totaal mee oneens	Geen antwoord
Ik kan dingen even goed doen als meeste andere mensen.	30	27	13	16	4	1
Ik kan op geen enkele mogelijkheid sommige van mijn problemen oplossen.	8	37	21	22	2	1
Over het algemeen heb ik het idee dat ik een mislukkeling ben.	3	9	22	43	12	2
Ik kan bijna alles bereiken als ik mij ergens toe zet.	19	41	9	17	4	1
Ik heb weinig controle over de dingen die mij met mij gebeuren.	9	40	19	16	6	1
Ik heb een positieve attitude tegenover mezelf.	19	39	24	7	1	1
Over het algemeen ben ik tevreden met mezelf.	22	43	17	7	1	1
Ik voel me vaak machteloos als ik met problemen moet omgaan.	4	31	30	22	3	1
Ik zou graag meer respect voor mezelf hebben.	11	27	38	10	4	1
Wat er in de toekomst met mij gebeurt hangt voor het grootste deel van mijzelf af.	7	28	21	31	3	1
Ik kan maar weinig doen om veel van de belangrijke dingen in mijn leven te veranderen.	12	37	26	14	1	1
Ik heb niet veel om trots op te zijn.	16	29	20	26	-	-

8.2 Trinidad

Tijdens het werkbezoek aan Trinidad werd er een ontmoeting gearrangeerd met de directrices van de vier grootste tehuizen. Bij die ontmoeting was ook een vertegenwoordiger van UNICEF aanwezig en een vertegenwoordiger van het Ministerie van Sociale Ontwikkeling. De vier tehuizen hebben een gezamenlijke capaciteit van bijna 800 kinderen. Alle vier zijn door de overheid gecertificeerd als tehuis en de overheid betaalt het grootste deel van de kosten van de tehuizen via een subsidie; de eigen inbreng is ongeveer 15% van de begroting en wordt opgebracht via donaties en eigen verdiensten. De samenwerking tussen de overheid en deze vier tehuizen is opmerkelijk goed, zoals uit de ontmoeting en de gesprekken daarna ook wel bleek. De vier Certified Homes zijn verbonden met de Anglicaanse en Rooms Katholieke Kerk. Opvallend was dat in al deze tehuizen de voogdij van de kinderen via de rechter expliciet was overgedragen aan het tehuis. In de tehuizen zijn voor een deel moeilijk opvoedbare kinderen en jeugdige delinquenten opgenomen.

De ontmoeting werd gehouden op het terrein van St. Mary's Childrens Home. Dit is een tehuis voor jeugdige delinquenten, maar er waren ook heel jonge kinderen, die gewoon onder voogdij van het tehuis waren geplaatst. In totaal waren er 201 kinderen opgevangen, terwijl er 100 personeelsleden werkten. Het tehuis kent vijf *dormitories* (wooneenheden) voor verschillende leeftijden te beginnen met die voor babies en peuters en oplopend naar de oudere jongens en meisjes. Elke *dormitory* heeft een eigen werkteam dat in shifts werkt. Er is binnen de wooneenheid een bijkeuken, eetzaal, speelzaal of bibliotheek, diverse slaapzalen, toilets en douches. In elke eenheid slapen er ook twee leid(st)ers verplicht. Daarnaast zijn er behoorlijke faciliteiten zoals sportvelden, muzieklokaal, timmerlokaal, speeltuin, e.d. Ook de school is op het complex ondergebracht, maar wel met een eigen leiding. Er is een goede samenwerking met de school. Het tehuis heeft verschillende afdelingen zoals een centrale keuken, centrale wasserij, naaikamer, voorraadkamer met eigen beheer, onderhoudsdienst, bewakingsdienst, administratie, en een boerderij. Voor de kinderen zijn er diverse naschoolse activiteiten zoals muziekles (steelband), carnaval activiteiten, handwerken, nailessen, sporttraining, huiswerkbegeleiding, e.d.

Het geheel maakte een zeer professionele indruk, terwijl de directrice niet alleen een visie maar ook duidelijke managementcapaciteiten bezat. Ook vanuit de overheid werd het tehuis gezien als een duidelijk voorbeeld van hoe het moet. Een dergelijk tehuis is echter ook zeer kostbaar om te exploiteren. Niettemin is het bewonderenswaardig dat kerk en overheid zich samen inzetten om de jeugdige delinquenten op een zeer prettige manier weer op het goede pad te helpen. Er was recentelijk een *half-way home* geopend op het terrein om de oudere kinderen te helpen hun weg naar de samenleving te vinden. De jonge volwassenen die teruggeplaatst worden of afzwaaien worden begeleid via individuele en groeps gesprekken. Men probeert ook het contact met de ouders en familie te herstellen en problemen die zich hebben voorgedaan te herstellen. De jongelui leren omgaan met dagelijkse problemen en met de gezinsproblemen. Verder leren ze koken en worden ze voorbereid op zelfstandig wonen.

Er werd een bezoek gebracht aan het Unicef kantoor, maar daar wist men niet zo veel informatie te geven over de jeugdzorg als in Guyana. Wel gaf een vertegenwoordiger aan dat het aantal armen in Trinidad was gestegen van 20% naar 36% van de bevolking.

Een centraal contactpersoon was Mevr. Gittens, hoofd van de afdeling Family Services Division of the Ministry of Social Development. Volgens haar was er een flinke groei van tehuizen, maar er was onvoldoende toezicht. Het ministerie wachtte op de goedkeuring van een conceptwet op toezicht van tehuizen. De overheid heeft zelf geen tehuizen, maar verstrekt wel subsidies. De aanvragen hiertoe worden door haar afdeling beoordeeld. Ook voorziet de overheid in trainingen en materiaal voor de tehuizen. Er is overheidscontrole op de voeding en hygiëne. Binnen de sector was het wachten op een evaluatie van de Social and Community Services door een consultant. De verwachting is dat hiermee een nieuwe basis voor partnership met het NGO veld geschapen wordt. Opvallend was in ieder geval de positieve houding van de overheid t.o.v. de NGO's en ook het accent op de wettelijke regeling voor de controle op de tehuizen. Opvallend was dat zowel in Guyana als in Trinidad de zorgsector zich nog weinig georganiseerd had. Er was geen VPSI of Forum NGO, welke een centrale rol kan spelen om de NGO's samen te laten optrekken. De vier tehuizen in Trinidad hebben wel regelmatig overleg, maar dat is beperkt tot die tehuizen. De overige tehuizen opereren vrij individueel, hetgeen inefficiënt is. De overheid in Trinidad maakte in ieder geval een sterkere indruk dan die in Guyana en Suriname en had ook meer visie op nieuwe ontwikkelingen binnen de zorgsector.

9 Conclusies en aanbevelingen

Zoals beschreven in het eerste hoofdstuk, staan twee vragen aan de basis van dit onderzoek, te weten: Horen de kinderen thuis in de kinderhuizen en komen hun noden overeen met wat geboden wordt? Om een antwoord op deze vragen te kunnen geven dient rekening met de diversiteit aan achtergronden van de kinderen gehouden te worden. Aan de hand van de redenen en aanleidingen die door ouders/verzorgers, kinderen en staf zijn genoemd tot plaatsing van de kinderen (zie tabel 11), komen wij in dit hoofdstuk tot een aantal aanbevelingen en conclusies. Belangrijk te bedenken is wel dat veel situaties met elkaar samenhangen: armoede, gezondheid, schoolprestaties, slechte buurten, etc. Sommige van deze zaken kunnen echter losgekoppeld en aangepakt worden, zodat plaatsing in een kindershuis vermeden kan worden. Maar tal van zaken liggen zo gecompliceerd dat daar een geïntegreerde aanpak voor nodig is.

9.1 Scholing

Het argument dat kinderen naar school moeten is het meest genoemd als reden tot plaatsing (21%) door de ouders/verzorgers. Indien er geen enkel alternatief is, is institutionaliseren inderdaad een optie. Ouders dienen dan goed te kijken naar welke instelling zij hun kind sturen aangezien er een behoorlijke differentiatie tussen de tehuizen bestaat op dit gebied.

Als kinderen al op school zitten - maar het om wat voor reden dan ook niet zo goed gaat - lijkt het overplaatsen van het kind naar een kindershuis geen goede stap. Hoe langer de kinderen in de kinderhuizen verblijven, hoe slechter zij het doen op school (tabel 4: schoolprestaties). Wat geboden wordt door de kinderhuizen komt wat dit betreft dus niet overeen met de noden van de kinderen. Ouders dienen zich dat te realiseren. Deze kinderen horen ons inziens niet echt thuis in de kinderhuizen, maar wel in de internaten. Die zijn namelijk gespecialiseerd in de opvang van (wat oudere) schoolgaande en studerende kinderen.

Buiten de kinderhuizen dient gewerkt te worden aan alternatieven voor het uithuisplaatsen van kinderen: bijvoorbeeld via **naschoolse opvang** in buurtcentra of op school. Kinderen kunnen daar onder toezicht huiswerk maken. Het systeem in Guyana, waarbij kinderen een beurs krijgen om bij familie in de stad te wonen voor het volgen van onderwijs lijkt de moeite waard eens nader te bestuderen.

Binnen kinderhuizen dient er veel meer aandacht besteed te worden aan schoolprestaties. Er kan niet genoeg benadrukt worden dat via onderwijs kinderen een toekomst hebben. Dit kan dmv dagelijkse **huiswerkbegeleiding** bij voorkeur onder leiding van een gediplomeerde onderwijzer(es) en dmv het onderhouden van een constructief contact met school. Gebleken is dat kinderhuizen die een goed contact met school onderhouden, daar voordeel van hebben. Het bestuur en/of een commissie aangesteld door het bestuur kan – indien de staf geen tijd heeft – hierin een rol spelen.

9.2 Armoede en verstoorde sociale verhoudingen

Als reden van uithuisplaatsing zijn veel argumenten genoemd die te maken hebben met **armoede**. Volgens Mencke leeft zo'n 70% van de stedelijke bevolking van Suriname onder de armoedegrens (1998). Er zijn huishoudens waar een absoluut tekort aan geld en ook aan eten is, waar uitzichtloosheid de situatie bepaalt. Daarnaast zijn er mildere vormen van armoede: het tekort aan betaalbare huisvesting dwingt vele moeders - met hun kinderen - bij anderen in te wonen. Dit beperkt de bewegingsvrijheid en de oplossingscapaciteit van de moeders: in geval van crisis is er immers nauwelijks alternatieve woonruimte beschikbaar. Tevens een probleem gerelateerd aan armoede is het 'hosselen' van ouders: om rond te komen moeten velen van 's ochtends vroeg tot vroeg in de avond werken. Scholen gaan om één uur uit. Kinderen gaan dan naar een leeg huis, waar niemand op ze let of aandacht voor ze heeft. Geld voor een oppas is er evenmin. Ongeveer een derde van de redenen die genoemd zijn, hangt samen met armoede.

Voor kinderen die uit deze groep afkomstig zijn, is het kindertehuis een begrijpelijke optie, maar een die ons inziens niet helemaal passend is. Vaak zouden deze kinderen best bij de ouders - of een familielid - kunnen blijven, als er bijvoorbeeld naschoolse opvang zou zijn, een vereniging van moeders die om de beurt oppast, een buurthuis waar de kinderen o.l.v. volwassenen activiteiten kunnen ontplooien, etc.

Ongeveer een derde van de redenen dat kinderen in kindertehuizen verblijven hangt samen met **verstoorde relaties** binnen huishoudens. De verhalen zijn schrijnend: seksueel misbruik, lichamelijke en/of geestelijke mishandeling, ruzies, verslaving van ouders, etc. Kinderen die in deze situaties opgroeien hebben het zwaar en de vraag is of zij niet beter af zijn in een kindertehuis. Waarschijnlijk is dat voor een deel van de kinderen zeker het geval. Maar het weg zijn uit een slechte situatie is niet voldoende. Deze kinderen dienen begeleiding te krijgen om eventuele schade te verwerken. Uit het onderzoek kan alleen maar geconcludeerd worden dat deze begeleiding vaak te wensen overlaat.

Preventie is beter dan genezen: een actieve Sociale Dienst die probleemgezinnen ondersteunt met raad en daad laat moeilijke situaties niet uitmonden in onhoudbare. Dat kinderen moeilijk en onhandelbaar worden als gevolg van een moeilijke thuissituatie (in 14% van de gevallen genoemd als reden van uithuisplaatsing, zie tabel 11) kan zo beperkt worden. Ook NGO's kunnen hierin bijdragen (dat gebeurt ook al, bijv. vanuit het Bisdom). Bij preventie is ook voorlichting een onderdeel: voorlichting om tienerzwangerschappen te voorkomen, drugs- en alcoholgebruik te ontmoedigen, om kinderen op hun rechten te wijzen en ze te stimuleren bijv. een familielid in vertrouwen te nemen (NGO's kunnen hierin een belangrijke rol spelen).

Als moeders in een crisissituatie komen met hun partner of familieleden, moeten zij een opvangmogelijkheid hebben waar zij samen met hun kinderen kunnen verblijven. Deze bestaat wel in Suriname (b.v. Stg. Laat de Kinderen tot mij Komen, Zinzendorf Herberg en Leger des Heils) maar de vraag is blijkbaar groter dan het aanbod, of de bekendheid hiervan is te gering.

Indien de situatie onhoudbaar is en het kind toch in een kindertehuis terecht komt, is het van belang er naar te streven dat het kind slechts **tijdelijk** wordt opgevangen. Het onderzoek heeft uitgewezen dat twee derde van de kinderen liever niet in het kindertehuis woont (§5.6). Daar moet naar geluisterd worden. Bij een derde van de families is de situatie sinds uithuisplaatsing van het kind verbeterd, ook verwacht een derde van de ouders dat het kind

binnenkort weer thuis kan wonen (§6.2). Dit zijn zeer bemoedigende signalen, die door het kinderrhuis aangegrepen dienen te worden.

Van het allergrootste belang is dat kinderen in kinderruizen op professionele wijze benaderd worden, bij hun dagelijkse opvoeding maar vooral bij het omgaan met en verwerken van eventuele trauma's. Deze trauma's moeten verwerkt worden en niet alleen onderdrukt – wat nu nog te veel gebeurt (de helft van de kinderen vertelt bijv. aan niemand z'n geheimen, zie §5.4). Ons inziens laat de professionaliteit van het merendeel van de kinderruizen sterk te wensen over (zie Hoofdstuk 7). **Professionaliteit** van de staf dient bevorderd te worden: allereerst door mensen aan te nemen die hart voor kinderen hebben. De indicatie dat de staf de kinderen vaak niet echt op individuele basis kent (§6.4) is niet bemoedigend. Iedereen die zich met deze kinderen bezighoudt dient bijscholing en cursussen te volgen (er is een aantal NGO's dat momenteel cursussen aanbiedt, bijv. VPSI en BKO). Degenen die zich met de dagelijkse zorg bezighouden hebben hier in de praktijk nauwelijks tijd voor: die tijd dient wel gemaakt te worden. Besturen of commissies kunnen hieraan bijdragen door bijv. zelf ook eens een dienst te draaien of door voor vervangend personeel te zorgen. Als staf professionele handvatten heeft om met moeilijke kinderen om te gaan, hoeft er ook minder geslagen en geschreeuwd te worden (een derde van de 'niet leuke dingen' in het kinderrhuis vlg de kinderen, zie §5.4).

Opvang hoort in het merendeel van de gevallen een tijdelijke situatie te zijn (iets dat gedeeltelijk ook uit de praktijk blijkt: zie § 5.1). Om kinderen weer in het 'normale leven' te krijgen, moet **familie** gezien worden als het belangrijkste netwerk. Het ontwikkelen of instandhouden van de relatie tussen het kind en de familieleden dient dan ook vanuit het kinderrhuis gestimuleerd te worden. En dat kan relatief makkelijk: ouders stimuleren het kind te bezoeken (89% van de kinderen wil graag vaker bezoek) en eens per maand de kinderen verplicht uit logeren te sturen. De kinderen hebben duidelijk laten blijken hoe leuk zij het vinden om een uitje te hebben, bijv. naar de dierentuin of naar Colakreek (zie §5.4). Ouders zouden hierbij betrokken kunnen worden. De betrokkenheid van vaders bij deze kinderen is momenteel klein en wellicht dat deze groep toch een onaangeboorde potentie heeft.

Het ingaan op de problemen van de ouders is een ingewikkelder zaak, maar toch van groot belang voor het kind. Wij zien hierin echter geen hoofdtak voor de kinderruizen. De overheid dient zich hierop te richten. Indien zij zelf niet de uitvoeringscapaciteit heeft, kan dit uitbesteed worden aan een of meerdere NGO's. De kinderruizen hebben hierin wel de taak – bijv. via de VPSI - om de overheid het belang van handelen duidelijk te maken.

9.3 Te voeren discussies

Het is van belang dat er een aantal inhoudelijke discussies gevoerd wordt ter versterking van de kinderruizensector. Onder andere betreft het de opening van nieuwe kinderruizen, de eventuele specialisatie van instellingen, voogdijschap en subsidies. Wellicht dat wij middels onze resultaten een kleine bijdrage kunnen leveren aan deze discussies.

In de loop van dit onderzoek zijn er zeker 2 **nieuwe kinderruizen** geopend in Suriname en wellicht nog meer. De goede bedoelingen van de oprichters respecterend, lijkt ons dit niet de meest verstandige insteek. Gezien de onderbenutting van de fysieke capaciteit van bestaande instellingen (gemiddeld 60% bezetting) raden wij aan deze instellingen te versterken. Wat

betreft de fysieke omgeving, maar meer nog op het gebied van personele bezetting en begeleidingscapaciteit. Zo kan worden voorkomen dat alle kindertehuizen in Suriname kampen met een onderbenutting door fonds- en personeelsgebrek.

Een ander punt betreft **specialisatie**. Kinderen met zeer uiteenlopende achtergronden leven nu door elkaar heen in de instellingen (zie tabel 11). De vraag is of het verstandig is dat tenminste een aantal kindertehuizen zich toelegt op een specifieke groep. Momenteel is er een klein aantal gespecialiseerde instellingen en ons inziens zou er ruimte zijn voor verdere specialisatie (bijv. zwangere meisjes en kinderen met gedrags- en leerproblemen). Daarbij dient echter goed afgewogen worden of de kosten van een transitie en het instand houden van een gespecialiseerde instelling op langere termijn op te brengen zijn. Gespecialiseerde instellingen zijn veel duurder dan ‘gewone’ kindertehuizen.

Relevant voor zowel instellingen, kinderen, ouders en justitie is de kwestie van **voogdij**. Momenteel berust het voogdijschap van kinderen in kindertehuizen in de regel bij de ouders. De vraag is of de voogdij niet moet overgaan naar de instellingen. Indien de kindertehuizen als tijdelijke opvang worden gebruikt, is het inzetten van een juridische procedure niet aan te bevelen (57% van de kinderen in onze steekproef woont er 2 jaar of korter, zie tabel 2). Voor kinderen die lang in de kindertehuizen verblijven en die geen contact meer hebben met de ouders (9% van de kinderen krijgt nooit bezoek, zie tabel 8) zou overdracht van voogdijschap wel aan te bevelen zijn.

De **subsidie** die instellingen van de overheid ontvangen, behelst slechts een schijntje van de werkelijke kosten die gemaakt worden (zie noot 4). Ook de bijdrage die ouders leveren is minimaal (slechts een derde draagt iets bij, zie §4.4). Veel kindertehuizen zijn elke dag in de weer met het veiligstellen van de eerste levensbehoeften van de kinderen. Duidelijk is dat deze instellingen een taak vervullen die eigenlijk bij de overheid zou moeten liggen. Een substantiële subsidie is dan ook op z'n plaats en de overheid dient daar continu aan herinnerd te worden. Instellingen dienen echter geen afwachtende houding aan te nemen, maar actief fondsen te werven. Als de overheid niet over de brug komt, moet men naar alternatieven uitzien (NGO's kunnen hierbij assisteren bijv. door een ‘cursus fondswerven voor besturen’ aan te bieden).

Literatuur

Suriname

Berghout, E. & M. Ramautar (1986) Jeugdcriminaliteit te Latour; een onderzoek naar de invloed van sociaal-economische factoren op het ontstaan van jeugdcriminaliteit bij de jeugdigen in het ressort Latour. Paramaribo.

Brahm, C. (1992) Jeugddelinkwentie. Een terreinverkennd onderzoek naar de milieufactoren bij het ontstaan van delinkwent gedrag bij jeugdigen die een rol kunnen spelen en de mogelijke hulpverlening aan deze jeugdigen.

Clenem, S. (1994) Kindertehuizen in Suriname. Paramaribo: ADEK

Doesburg S. & P. Anijs (1992) Seksueel misbruik van kinderen m.n. incest in Suriname. Paramaribo: ADEK.

Essed Z. (1995) Stageverslag Rubens Boys Ranch

Haagstam, M. (1998) Seksueel misbruik van kinderen binnen het gezin. De invloed van de gezinsstructuur op seksueel misbruik van kinderen binnen het gezin. Paramaribo: ADEK.

Hardjosemito, E. (1992) Hulpverlening als spontaan gebeuren in 4 Javaanse gemeenschappen in Suriname.

IESO (1980) Een pilot-onderzoek naar de plaats, het functioneren en de ontwikkeling van kindercentra in Suriname. Paramaribo: IESO.

Matil, A. (1992) Het SOS-kinderdorp Suriname bekeken vanuit het inrichtingswerk. Paramaribo: ADEK

Mencke, J. (1994) Survey van de armoedesituatie in Suriname. Paramaribo: Onderzoeksrapport voor de Caribbean Conferences of Churches (CCC).

Overman, M. (1998) Hulpverlening bij seksueel kindermisbruik in Suriname. "Resultaat na aanmelding bij het Bureau Kinderontwikkeling in de periode 1992-1995"

Powel (1996) Armoedegrenzen en armoedebestrijding in Suriname.

Saridjo, N. (1991) Stageverslag kindershuis Ramoth

Schalkwijk-Doerga, U. (1986) Hulpverlening aan gezinnen: een sociaal centrum als hulpverleningsobject. Paramaribo: ADEK.

Sno, T. (1992) Hulpverlening aan het jonge kind.

SOS-kinderdorpen Suriname; Analyse aanmeldingen kinderen (1995, 1996, 1997).

SOZAVO & WOP (1998) Kinderen die behoefte hebben aan speciale bescherming; Monitoringsysteem, een discussiestuk.

VPSI (1996) Inventarisatie van de zorgsector, eindrapport jeugdsector.

Yngard, H. (1991) Het beleid van buurtorganisaties bij het verrichten van jeugdwerk. Een vergelijkende analyse van de ontwikkelingsfunctie van twee buurtorganisaties bij het verrichten van jeugdwerk gericht op trainingen en productie. Paramaribo.

Zwol, N. Van (1998) Mama na sribi krosi; de achtergronden van en hulpverlening aan tehuis kinderen in Paramaribo. Amsterdam.

Trinidad

IICA (1993) Directory of social service agencies in Trinidad and Tobago

Deosaran, R. & D. Chadee (1997) Juvenile delinquency in Trinidad and Tobago: Challenges for Social Policy and Caribbean Criminology. In: Caribbean journal of criminology and social psychology. Vol 2, no.2: pp. 36- 84.

St. Dominic's Home (1996) 1871- 1996

Guyana

Danns, G. (1992) Situation analysis of children in especially difficult circumstances in Guyana. Unicef/ Government of Guyana.

UNDP (1998) NGO Directory 1998. Guyana.

Schalkwijk, M. (1997) Inventarisatie van NGO's in Guyana.

Thomas, B. (1998) The effects of streetlife on children on the streets of Guyana; a case study of Georgetown.

Internationaal

Moran, R. & R. Myers (1999) ECCD Guide: A toolkit for early childhood care and development. <http://www.iadb.org/sds/utility.cfm/68/ENGLISH/pub/524>.